

Obrana víry.

Vydává Tisková Liga v Praze. Redaktor Ant.
Suchoradský, arc. notář a osob. farář.

O vzniku a začátcích Imky a Iwky

Dějepisně náboženská črta.

O trestání kacířů.

Příspěvek k poznání dějinného vývoje doby
husitské a pobělohorské.

~~—————~~

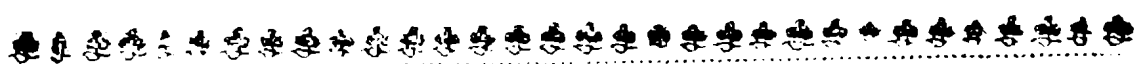
Napsal

Václav Oliva.

Cena Kč 3.50.

V. PRAZE 1925.

Knihtiskárna družstva Vlast. — Nákladem Tiskové Ligy.

Pouta lásky,

poutavý román od Ter. Rakové, přeložil
V. Kronus. Cena 10 K.

Serafka.

(Životopisné romanetto.) Kč 4.—.
Dárek dcerám městským od Dobrovlastky.
(Marie Antonie).

V červáncích našeho probuzení.

Román z XVIII. století. Napsal Ant. Jar.
Dubec. Cena 8 K.

Tři idylly.

Básně. Napsal Dr. M. Kovář. Cena Kč. 2.40.

„Pod českým nebem.“

Politicko-sociálně historický román z prv-
ních dob hnutí dělnictva českého. Napsal
T. J. Jiroušek. Díl I. Kč 20 —, díl II Kč 20 —,
díl III. 20 —, díl IV. Kč 20 —.

Objednávky přijímá a vyřizuje admin.
Družstva Vlast v Praze-II., Žitná ul. 26

Divadelní hry pro jeviště katol. spolků.

Nákladem družstva Vlast Praha-II.-570.

Kaplička na Šumavě. Činohra. Švec-Blanický K 4.20.

Vězeň na Křivoklátě. Hist. hra. J. H.-T. K 4.—.

Přemysl Otakar. Hist. tragedie. Boh. Bouška K 4.—.

Cholera. Veselohra. Jos. Hais-Týnecký. K 4.—.

Nešťastná tragedie. Veselohra. Jos. Hais-Týnecký K 2.—.

Morávkova rodina na venkově. Veselohra. A. Dostál. Cena K 4.—.

V zápasech. Sociální obraz. J. H.-Týnecký. K 4.40.

Kašpárek agentem. Lidová hra se zpěvy z naší doby pro loutky. Napsal Loučenský. K 3.—.

Pro živou vodu. Báchorka. A. Dostál. K. 4.—.

Tovární dělnice a její dva milenci. Obraz ze života. Loučenský. K. 4.—.

Vesnická královna Helenka z pazderny. Činohra Loučenský. Cena Kč 4.—.

Vonný dech Vánoc. Vánoční zpěvohra. Dr. M. Kovář-Jan E. Zelinka. Partitura 14 K, text K 4.—.

Uvítání Ježíška. Vánoční činohra. Dr. M. Kovář — Jan Ev. Zelinka. Vydání dvoje pro hochy a pro dívky. K 4.—.

Na dušičky. Hra pro děti. Alois Dostál. K 3.—.

Štědrý den chudých a bohatých. Vánoční hra pro děti. Alois Dostál. K 4.—.

Na cestě k Betlému. Vánoční hra. L. Grossmannová-Brodská. K 8.—.

Vojín Kristův. Histor. hra. Aurelius Tacitus. 1.60.

Koleda dítek. Dr. M. Kovář. — J. E. Zelinka. 80 h.

Když je nouze nejvyšší. Obraz ze života. Ant. Voborský. K 1.50.

Návštěva. Pohádka. Ant. Voborský. 50 hal.

Věstec svému národu. Solový výstup. T. J. Jiroušek. 80 hal.

Sněhulka o vánocích. Dětská hra. 50 hal.

Za hvězdou Spasitele. Vánoční hra o 5 jednáních. Napsal Ant. Voborský. Cena 4 Kč.

Obrana víry.

Vydává Tisková Liga v Praze.

Redaktor

Ant. Suchoradský,
arcib. notář a osobní farář.

O vzniku a začátcích Imky a Iwky.

Dějepisně náboženská črta

O trestání kacířů.

Příspěvek k poznání dějinného vývoje doby husitské
a pobělohorské.

Napsal
Václav Oliva.

Cena 4.--

V PRAZE 1924.
Knihhtiskárna družstva Vlast.
Nákladem Tiskové Ligy.

O vzniku a začátcích Imky a Iwky.

Dějepisně-náboženská črta.

Napsal V á c l a v O l i v a.

Mládí miluje zábavu, společnost, veselí. Proto bývá družné, lehkomyšlné a k zlému přichylné. A přece i ono má věrně sloužiti Bohu a klásti pevné základy k budoucímu rozkvětu víry, života a štěstí, čili mimo obveselení má vážně nazíratí na život a na všecky jeho složky duševní, duchovní a pozemské.

To byly hlavní příčiny, z nichž vyvřely všecky spolky k záchraně mládeže vůbec, jak krásně naznačil již protestant Theodor Schäfer slovy: „Touha a vnitřní vznět mládí, jež rádo vyhledává si společnost u sobě a vných sousrostenců, jakož i péče rodičů a duchovenstva zvláště o ty, kdož v mládí ocitli se buď v cizině anebo z jakékoliv příčiny byli poukázáni sami na sebe a konečně nebezpečí svodu ke hříchu a nepravostem, jež mládí tolik a tak často provází, zejména ve velkých a lidnatých městech i místech, vyvolaly v život různé spolky mládeže a těmito

spolkům podobná zřízení.“ A o krajinách protestantských toto platí zvláště, poněvadž tu po odstranění sv. zpovědi a skutečné i opravdové přítomnosti Těla Božího při večeři Páně ponechána byla mladické zvláštní mnohem větší sféra bujnosti, než v krajinách katolických, kde přijímání sv. svátostí stává se pevnou hradbou jak víry, tak života mravně ctnostného již od nejútlejšího mládí.

I nepřekvapí tedy, že tak zvané ochranné spolky pro mládež vznikaly nejdříve u protestantů a pak teprve u katolíků, když koncem XVIII. a počátkem XIX. století mládež valem v proudy tehdy moderní nevěry počala ztráceti víru a mravnost. A hle, právě v této době, a to r. 1758 založil basilejský protestantský farář Meyenrock první, pokud známo, záchranný spolek pro mládež, jenž pak došel mnohého nápodobení po celém Německu, Švýcarsku, Anglii a i Americe a stal se nepřímo ohniskem Imky. V protestantských záchranných spolcích pro mládež shromažďovali se totiž z počátku nejen odrostlí jinoši, ale i chlapci méně dospělí, ba mnohdy i školní mládež. A to mělo veliké obtíže jak při pořádání zábav, tak i při náboženském poučování a světském vedení. Proto záhy mimo všeobecné spolky pro mládež, vstupovaly v život také spolky pro různé kategorie mládeže, jako na př. spolky pro učedníky, tovaryše, kupecké mládence a p. Tím konečně roku 1844 došlo v Londýně a zanedlouho také v Americe k založení ne ovšem spolků, ale sdružení mladých mužů, či jednotlivě

Young Men's Christian Association, jehož první písmena tvoří slovo IMCA.¹⁾

Zakladatelem londýnského tohoto sdružení byl methodistický pastor Jiří Williams a amerického sdružení Williamsův druh a stoupenec Bedřich Schlümbach, rodem sice Němec, ale na americké půdě již od narození zdomácnělý. Schlümbach byl původně atheistou a svobodným zednářem. Potom přihlásil se k methodistům, ale členem zednářské lóže zůstal. Týž jako spoluzakladatel Imky na americké půdě strhl na sebe generální sekretářství všech těchto sdružení a vtiskl jim americký ráz, jenž původní zřízení Williamsovo v Londýně zatlačil do pozadí a setřel z něho vše křesťanské tak, že americká Imka tím vlastně stala se zednářským podnikem ve službách zednářské humanity. Alespoň protestant Krummacher ve svém spise: „Die evang. Jünglingsvereine, christl. Vereine junger Männer und verwandte Bestrebungen“, t. j. „Evangelické spolky pro mládež, křesťanské spolky mladých mužů a snahy jim příbuzné“ to přiznává, když dle: „Křesťanská sdružení mladých mužů (Imka) jsou spolky pro mládež dle methodisticko-amerického či zednářského vzoru.“

Pevného však zakotvení v Americe došla Imka teprve r. 1851. Tehdy alespoň již byla

¹⁾ Imka by se mělo vlastně psáti I. M. C. A., t. j. za každou písmenou tečka. Ale ani Američané toho nečiní, píšíce prostě IMCA a slova toho neskloňují. Duchu českému však lépe odpovídá psáti Imka a slovo skláněti.

tolik silnou a zmohutnělou, že odvážíla se anglická sdružení dle vzoru Williamsova, jež v celku alespoň prvky křesťanství si uchovala, ve „s v é m“, t. j. zednářském smyslu reformovati a je nadobro opanovati. Potom zmocnila se Kanady a v severní Americe stala se faktorem, s nímž ve veřejném životě již sdružno bylo počítati. Vždyť r. 1895 měla tam zcela určitě 312 vlastních nádherných budov a její časopis „Young Men's Era“, t. j. „Století družení mladých mužů“ čítal přes dva miliony odběratel. Konečně ve světové válce ořa-
novala jak anglického, tak amerického vojáka a anglickou i americkou mládež protestantskou téměř zúplna. Za to francouzský voják, jenž přes mnohá pokušení zůstal přece vždy v srdci katolíkem, nenalézal v ní mnoho záliby. Proto Francie stala se Imce zemí méně dostupnou.

Než, do Německa pronikla Imka již r. 1883 přímým působením pastora Schlümbacha, a to nejprve do Berlína, odkudž zanedlouho zavítala i do Hamburku, Drážďan, Lipska, Frankfurtu n. M., Štutgartu, Vratislavi a pak do všech větších měst. Tehdy byl jejím presesem laik, nadlesní Rotkirch, a v čele tak zvané pomocné rady, jejímž účelem bylo shromažďovati podpory od přispívajících členů, stál hrabě Pfeil-Hausdorf. Proto Imka v Německu šířila se velmi rychle.

Aspoň r. 1897 ve zprávě o působnosti německé Imky se praví: „Svobodná²⁾ křesťanská

²⁾ V protestantismu „svobodnou“ církví, anebo

sdružení mladých mužů (Freie christliche Vereine junger Männer) jsou sdružení v mnohých věcech velmi podobná evangelickým spolkům mládeže, ale s mnohem větším sklonem k cílům svého amerického vzoru a s obzvláštním zdůrazněním náboženské misse mezi mužskou mládeží všech povolání a stavů, a to hlavně za spolučinnosti laiků, jež řídí ústředím ustanovení generální sekretáři. Členové těchto sdružení jsou dvojího druhu, činní a sdružení navštěvující hosté. Pouze činní členové mají náležitosti k svobodným evangelickým církvím a mají právo volební. Jinak ovšem sdružení tato jsou interkonfesionelní (bezvěrecká) a interparochiální (nenáleží do nižádného farního obvodu a nepodléhají vlivu duchovních). Vydřžují si vlastní síly k účelům spolkovým a k získávání nových členů. Vlastní mají pravidlem i spolkové domy, kdež denně ve zvláštních veřejných místnostech oddávají se jich sekretáři a členové mnohostranné náboženské a sociální činnosti. Prostředky k tomu ke všemu dávají přispívající členové.“

A protestant Schäfer r. 1901 o ní poznamenal: „Za aristokratické podpory i přízně a s velmi bohatými prostředky peněžními uvelebila se v poslední době svobodná křesťanská sdružení mladých mužů či Imka ve velmi mnohých městech německé říše a rozvinula tam velmi rušnou a až

„svobodným“ spolkem a sdružením dlužno vždy rozuměti zednářstvím ovládanou církev a p.

nápadnou činnost. Nádherné spolkové místnosti zlákaly k ní celé řady nových členů. Dle anglicko amerického vzoru kladla táž a klade posud velikou váhu do osobní a veřejné působnosti jednotlivých svých členů. Pokud se týče církevního rázu, rovnají se tato sdružení Evangelické alianci, úpící pod vlivem zednářstva. Aby každé spolkové síly bylo až do krajnosti využito a pro jednotlivce bylo vybráno nejvhodnější místo působnosti, rozděluje se každé sdružení Imky ve více komisí, jako na př. v komisi přijímací, vyučující, pro přijímání cizinců, návštěvu nemocných atd. Tím Imka pracuje mezi mladými pekaři, vojáky, číšníky, ševci, zahradnickými pomocníky, nádražními zřízenci, metaři ulic atd. Mimo skutečných členů čítá i celé zástupy těch, kdož v její intencích pracují a její činnost všemožně podporují, aniž by veřejnosti to bylo známo. Presidenty jejími smí býti jenom laikové. Duchovní jsou z tohoto úřadu vyloučeni . . .“

Po světové válce ovšem zcela přirozeně zaplavila Imka v úkrytu různých protestantsko-amerických missí nejen celé Německo, ale odtud podobnou cestou pronikla roku 1919 i do Československa zároveň s methodisty, armádou spásy a p. Tu pak v krátkosti jediného roku získala rázem přes 40⁰ měst a míst pro svou činnost hlavně v řadách vojska a studentstva. Jejími podporovateli byli mimo československou vládu po nejvíce svobodní zednáři a liberální protestanté se židy. V čelo její vstoupili vesměs Američané,

t. j. američtí protestanté či vlastně methodisté a jen podřízenější místa byla dána nekatolickým nebo liberálním a nevěreckým Čechům a Slovákům. Přes to však činnost československé Imky nenalezla v těchto zemích u z osmdesáti procent katolického lidu ani z daleka tolik obliby a lásky, v kolik bylo původně doufáno.

Na důkaz a doklad všeho toho, stačí zajisté uvést alespoň něco z denních listů a českého tisku vůbec. Tak „Štít“ dne 9. III 1920 napsal: „Imka je podnik americký směru zednářsko-protestantského. Alespoň katolické noviny americké před ním varují. Upozorňují, že v americkém zednářském časopise „American Freemason“, t. j. „Americký svobodný zednář“, bere se Imka v ochranu slovy: „Pamatujte, že když útočíte na Imku, útočíte tím na zednářství! Imka má veliké kapitály, jimiž financuje mnohé dobročinné podniky za tím účelem, aby svým lidumilstvím získala si důvěry, které pak zneužívá k šíření zednářstva a protestantismu. Byla k nám do Československa zavléčena, a víme dobře kým, za tím účelem, aby pomáhala utloukat katolické hnutí. To jest pravý její účel“

„Národní Listy“ dne 14. III. 1920 uváděly: „Dne 13. března t. r. vykonali návštěvu v presidiu pražské radnice W. W. Gethman, národní (t. j. v Československu) generální ředitel, F. Turner, ředitel výchovy a Raoul Pellissier, sekretář nákupů a skladu Imky v Praze a projednali některé otázky dalšího rozšíření dobročinné akce

tohoto sdružení“ a „Štít“ dne 9. IV. 1920 psal: „Ministerstvo vnitra nařídilo všude konati sbírky ve prospěch Imky a Armády spásy, jako bychom neměli dosti svých vlastních lidumilných ústavů. Vždyť se ukázalo, že tyto čistě protestantské společnosti nás Čechy za všechnu podporu a blahovůli v cizině ještě špiní V americkém časopise: „The Family Herald and Weekly Star“, t. j. „Rodinný zpravodaj a týdenní hvězda“, totiž takto o nás píší: „Ačkoli jsou čechoslováci inteligentní a industriální, jejich mravní úroveň je velmi nízká. Země jejich skytá široké pole pro sociální a duchovní práci. Během posledního roku bylo v Praze zatčeno 913 dětí pro krádeže. Je tam 5000 degradovaných děvčat či prostitutek . . . Vláda této země se proto uvolila ručiti za nájemné (t. j. platiti nájemné) ze všech budov, potřebných pro činnost Imky i „Armády spásy . . .“

„Česká tisková kancelář“ dne 4. června 1920 oznamovala; „Včera odpoledne dostavili se američtí hosté s vyslancem Cranem v čele k prohlídce místností brněnské Imky, kdež mimo jiné sám pan vyslanec promluvil k účastníkům přípravné školy téhož sdružení o úkolech, jež je čekají. Po recitaci slavnostní básně nabádal týž vojíny, aby se snažili státi se co nejlepšími členy lidské společnosti“ a „Štít“ dne 1. července 1920 sděloval: „Skoro v každém městě, kde jest vojenská posádka, byla založena Imka. V čele její podniků jsou američtí důstojníci, kteří ze 70 procent placeni jsou naší republikou. Plat se jim musí dá-

vati buď v amerických dolarech nebo v čsl. korunách, ale dle kursu dolarů, t. j. má-li některý z nich 300 dol. měsíčně, musíme mu platiti v čsl. korunách měsíčně asi 20.000 korun. Celkem je v republice asi 40 Imek tak, že republika platí na ně v hotovosti ročně nejméně 14 milionů korun. Kromě toho musí republika opatřovati místnosti, otop, světlo atd. I možno tedy počítati vydání na Imky nejméně na 16 milionů korun ročně. Imka však nemá jen humanitní poslání, ale dle doznání amerického listu „Bratrství“ jest protestantskou organizací, která má za účel mezi naším většinou katolickým vojskem konati protestantskou propagandu. Dělá to způsobem opatrným, skoro neviditelným, aby nenarazila a právě své poslání příliš záhy neodhalila . . .“

Týž časopis dne 15. července 1920 zase zaznamenal: „Hlavní sekretář Imky Gethman a dr. Mott byli v čsl. republice na inspekci Imek. Nyní odjíždí do Ženevy, kde jsou konference všech evropských sekretářů tohoto sdružení. Předmětem porad je rozšíření působnosti Imek na studentstvo, čímž má propaganda protestantismu patrně býti stupňována“ a „Národní listy“ v srpnu téhož roku uváděly: „Dne 11. srpna byl slavnostně otevřen za přítomnosti generála Philipa a ředitele vojenské činnosti Imky Mr. J. D. Kimbala a Mr. Williama Witlocka, ředitele Imky pro Čechy, nově zařízený „Domov Imky“ v Hradci Králové a druhého dne v Josefově. Domoviny jsou umístěny v barácích. Jsou pěkně zřízeny. Obsahují čítárny, kan-

týnu, hudební sál, kino a hernu . . .“

Časopis „Štít“ znovu dne 25 listopadu 1920 upozorňoval: „Protestantská Imka dělá se populární svou dobročinností k vojsku a studentstvu. Ti, kdož dobročinnost Imky zvláště vysoko cenili, jistě vystřízliví, zvláště, že jest to dobročinnost jen zdánlivá, nebo Imka rozdává za peníze čsl. republiky, které předložila účet na 6 milionů korun . . .“

Mimoto „Čech“ dne 10. února 1921 psal: „Brněnský „Den“ přinesl nedávno zprávu, dle níž Imka likvidovala. To jest mylný názor, neboť ona pouze změnila svůj název „Vojenská domovina“ na „Vojenské zátíší“. Imka u nás likvidovati nebude, ježto její plány jsou dalekosáhlé. Co má v úmyslu? Na venek vystupuje jako horlitelka pro pouhé křesťanství, ale její činovníci si pod tím myslí něco jiného. Imka má u nás docela jiné poslání. Má se zasaditi o provedení myšlenek z husitství a českobratrství. Proto již chápeme, proč v ní má místo pouze protestantský pastor a proč se děje zvláště mezi mladé studentstvo a vojsko. Imka pracuje za silné vládní pomoci. Nyní právě za vydatné pomoci ministerstva veřejných prací dostává velký studentský dům v Praze a kromě toho ještě baráky. Při té příležitosti poukazujeme, že Imka co nejdříve bude pijavicí na těle našeho státu. Z Číny totiž toto sdružení za minulý rok odvedlo svému ústředí, místo předepsaných 250.000 dolarů, 1,400.000 dolarů a od naší republiky slibuje si zisk ještě mnohem větší. Z toho nesporně

vysvítá, že Imka při vši své propagandě sleduje spíše cíle kšeftařské nežli náboženské . . .“

A jako doklad své předtuchy po třech letech, dne 1. července 1924, uvedl týž list: „Ve státní živnostenské radě ozvalo se živnostnictvo proti daňovým výhodám Imky jednomyslně tímto prohlášením: Státní živnostenská rada žádá ministerstvo obchodu, aby předložen byl ministerstvu financí s doporučením návrh, aby všem odbočkám Imky i podobným sdružením, když po živnostensku veřejně nebo jenom pro členy spolku provozují výdělečné obchody a živnosti, byly ukládány všechny daně a přírážky dle platných zákonů, a to v takovém rozsahu, jako všem jiným obyvatelům čsl. republiky.“ K návrhu tomuto vedly zkušenosti z četných míst, jež živnostenský stav velice a těžce poškozují. Tak v Českých Budějovicích odbočka Imky, ač není oprávněna dle stanov provozovati živnost hostinskou, má hostinskou koncesi, má lacinou kuchyni, obědy od 3—5 Kč, sál propůjčuje k tanečním zábavám, při nichž čepuje se pivo, ano i proti zákonu káva s rumem, čaj s rumem a koňakem atd. Ale přes to neplatí ani haléře daně a tato jí vůbec ani předepsaná nebyla. Stejně tomu je v Olomouci, kde Imka je majitelkou bývalého hostince „Slavie“, podává v něm pokrmy a nápoje za ceny levnější, ale u neinformovaného obecnstva staví živnostnictvo, které se pod daněmi prohýbá, neprávem to nepříznivého světla jako předražovatele potravin . . .“

*

*

*

Angličan Jiří Williams hned v prvních letech po založení Imky zřídil v Londýně podobné sdružení pro mladé ženy a dívky. I nedivu tedy, že americký methodista Bedřich Schlümbach jako generální sekretář Imky následoval jeho příkladu a založil i v Americe počátkem r. 1848 sdružení mladých žen, jež nazval „Young Woman Christian Association“, t. j. „Křesťanské sdružení mladých žen“ či krátce Iwkou. Ale sdružení toto po dobrá 4 léta pouze živořilo tak, že jeho rozvoj dlužno klásti až po roce 1852. Příčinou toho byly jednak neutěšené poměry organizační v řadách dívek i žen a jednak rozptýlená mysl jich amerického zakladatele. Teprve po roce 1852, kdy methodističtí pastoři byli pro myšlenku Iwky získáni, pravidlem ve všech amerických městech, kde povstala Imka, bývala současně zakládána a založena i Iwka. Totéž ovšem opakovalo se pak i v Německu, Švýcarsku i Anglii, kdež působením Jiřího Williamse na památku vzniku Imky usídlilo také iwkové ústředí či „Světový výbor.“

Do Československa byla Iwka uvedena roku 1920 americkými „pracovnicemi“ za vůdcovství Miss Elinory Pruddenové. Alespoň zpráva Iwky o práci, vykonané v čsl. republice v ukázkovém roce 1920 výslovně dí: „S demostrační prací počala Iwka v Československu začátkem března 1920. Prvním krokem k práci byla konference mladých žen, které znaly Iwku buď ze spolupráce s americkým pracovním sborem na přehledu sociálních zařízení Velké Prahy, nebo z letního kursu pro

sociální pracovnice, pořádaného roku 1919 v Letohrádku, jehož se zúčastnily. Tento sbor scházející se se zástupkyní Světového výboru Iwky, sestavil zatímní basi a pracovní plán na rok“ a spisek „Ivka v Československu“ píše: „Na jaře r. 1919 požádala dr. Alice Masaryková, aby americká Iwka poslala do Československa zkušené pracovnice, jež by pořídily sociální přehled Prahy. Ministerstvo sociální péče přislíbilo podporu a obec pražská propůjčila potřebné místnosti v zadním traktu Staroměstské radnice. Tak přišly americké pracovnice z Iwky do naší republiky“.

A proč a za jakým účelem? „Československá Iwka“ to naznačuje slovy: „Československá Iwka vychovává české dívky v duchu opravdového bratrství, v lásce ku pravdě, víře v dobro, službě člověku, vede je k zdravé životosprávě, radostné práci, ušlechtilé zábavě. Chce, aby si byly vědomy svého poslání ženy na zemi a staly se základem lepšího budoucna svých dětí i příštích generací. Tak učí je Iwka sloužiti sobě, své rodině, národu i celému lidstvu“, ale to jsou vesměs výrazy, jimiž má se opravdový účel příchodu Iwky do čsl. republiky zakrýti a zastříti. Vždyť Václav M. Havel, vysokoškolský český studující a zakladatel „Obrodného hnutí československého studentstva“, t. j. vlastně Imky a Iwky v řadách studujících, v květnu r. 1921 při příležitosti první konference československé Iwky v Přerově nepokrytě doznal: „Člověk hledá a potřebuje především mír v duši. Chtěli jsme hledati toto uklidnění prostřednictvím

praktické činnosti humanní . . . Věřili jsme, že tato činnost přinese nám a postupně i druhým řád spokojeného soužití a posílí víru v dobro a poctivost. Upraví cestu modernímu náboženství, které si bude každý tvořit podle své individuality, ale které povede k jedinému mravnímu cíli. A s tímto programem shodli jsme se s Američany u nás humanně pracujícími, kteří založili u nás křesťanské hnutí po vzoru Iwky a proto nám velmi mnoho, ze ména organizačně pomáhali . . .“

Má tedy nejen Imka, ale i Iwka v československé vlasti účelem šíření svobodné zednářství a vésti, byť skrytý a opatrný přece důrazný a vyhlazovací boj proti katolické církvi po způsobu Husa, Komenského, Žižky, Chelčického, Českých bratří a p. Ostatně studující Havel sám volal: „Správné pochopení Krista a duševní život podle jeho učení přináší živou sílu, která dovedla dáti našemu národu velikány, jako byli Hus, Komenský a j. Rozhodli jsme se tedy v Obrodném hnutí učit se Krista poznávat dle Husa, Komenského a j., nevylučující studia i jiných náboženství a filosofí a žít v pravdě, dobru, lásce . . .“

Proto také Elinora Pruddenová, první „ředitelka americké Iwky v Československu“ napsala: „Obrodné hnutí československých mladých žen, jehož odznakem je modrý trojúhelník,³⁾ je odvětvím křesťanského sdružení mladých žen, mezinárodní organizace rozšířená po více než 30

³⁾ Trojúhelník je také odznakem zednářů a dva trojúhelníky či „muří noha“ odznakem židů.

zemích. Členkami tohoto sdružení jsou mladé ženy: ženy samy si je vedou a cílem jeho je všestranné povznesení ženy. Poskytuje ženám příležitost, aby se vzdělaly v jazycích, hospodaření, poskytování první pomoci, ošetřování nemocných, šití šatů i klobouků, občanské nauce a studiu bible; zavádí hygieničtější způsob života, zdravou rekreaci, budí rozumné zájmy u mladičkových dívek, poskytuje ochrany cestujícím ženám, cizinkám a všem ženám, které pracují daleko od svého domova. Při tom učí dívky družnosti, jak si mají hráti i spolu pracovati, jak si mají pomáhati a sdíleti své radosti i bolesti. Budují na společných problémech, společných nadějích a společných ideálech žen, vychovává je k mezinárodnímu sesterskému citění a k službě lidstva,“ čili odvádí je od lásky k Bohu, církvi i vlasti a učí sloužiti toliko cílům svobodného zednářstva vykonáváním článků zednářské a volnomyšlenkářské humanity.

Alespoň táž Prud enová doznává dále: „Iwka je organizace demokratická, sdružující všechny ženy bez rozdílu třídních, rasových, náboženských, národnostních nebo politických. Členkami jsou ženy, které sympatisují s konečným cílem Iwky, t. j. s vybudováním nového sociálního řádu v duchu Kristově. Výhod Iwky mohou užívat i nečlenky.“ A přece zase: „Jinak pracuje Iwka pro ženy v Rusku a jinak pro ženy v Číně. Ženám, které přibýly do Ameriky, vysílá na přivítanou jejich krajanky: ženám, pracujícím v továrnách ve

Francii, pomáhala za války udržovati život v obvyklých kolejích. Studentkám z velkých evropských universit zřizuje útulná střediska a opatřuje práci. Mladým dívkám, škole odrostlým, radí při volbě povolání. Dívkám pracujícím v krámech a továrnách poskytuje, pokud možno, nejvíce výhod.“

Proto již v prvním roce své působnosti v zemích československých rozestřela Československá Iwka mnohé sítě k lovení českých katolických dívek do zednářských tenat. Zřídila alespoň vedle ústředního výboru, jehož předsedkyní za ochrany ředitelky Pruddenové stala se Marie Záhořová-Němcová, více odborů, jako na př. odbor propagační, emigrační, studentský, pro domácí hospodářství atd. a celou řadu venkovských i městských výborů. Vždyť sama o tom napsala: „Ústřední výbor spravuje a řídí práci v celé republice. Jemu podřízeny jsou městské výbory v Praze a v Bratislavě a venkovské výbory mimo hlavní města“. Mimo to při městských výborech zavedla několik subkomitétů, jakými jsou na př. subkomitét knihovní, ideový, pro členství, rekreační, finanční atd. a tak celkem již r. 1920 nachytala v Praze 4130 členek, v Bratislavě 444 a jinde kolem 2000. Tehdy organisátorkou městské Iwky po celé republice byla Američanka Miss Mabel Turnerová a ředitelkou její v Praze Američanka Josefa Randéová. V Bratislavě městskou Iwku připravila Američanka Miss Folsomová a její zatím ředitelkou byla M. Zikmundíková,

Při tom, jak samozřejmě, z Čechů, Moravanů i Slováků každý, kdož rozešel se s katolickou církví, anebo chtěl platiti za pokrokového a uvědomělého republikána, jenž s Římem sůčtoval, byť třebaš posud v katolických matrikách byl zapsán, podporoval šíření se Iwky právě tak jako Imky nejen mravně, ale i hmotně. Tak, když Iwka v letě r. 1920 pořádala kurs pro sociální pracovnice, propůjčil jí k tomu zemský správní výbor v Čechách bezplatně bývalý místodržitel'ský letohrádek ve Stromovce; obec pražská dala jí ve Staroměstské radnici k dispozici místnosti pro její středisko; táž propůjčila jí místo na ostrově Štvanici pro hřiště a vybudování 2 velkých stanů, v nichž byly zřízeny kuchyně a jídelna; vnucená správa státních statků pronajala jí zámek v Přerově nad Labem; Červený kříž dal jí k dispozici baráky v Libni a karantenní stanici ve Svatoborčicích u Kyjova na Moravě pro záchranu emigrantů z Ruska, Polska atd.; česká veřejnost přispívala jí velmi vydatně při vybudování Studentského domova v Praze na Slupi; v Bratislavě bylo její středisko usídleno docela v bývalém ústavu pro hluchoněmé atd.

Nepřekvapuje tedy, že „Zpráva“ napsala: „Program Iwky roku 1920 tak jako tak vábil a přiváděl větší počet členek, než o jaký se mohla tato přiměřeně starati. Než přes to však bylo nutno, aby širší veřejnost nabyla správného pojmu o Iwce. K tomu se pracovalo přednáškami, letáky a články v časopisech. V říjnu 1920 byla tedy ko-

nána řada přednášek. Nejdříve promluvila paní Záhořová a Dr. Drtina. Toho roku byly uvřejněny tři letáky, popisující práci Iwky povšechným způsobem. Článků v časopisech bylo celkem 137, mimo 140 oznámení o zvláštních událostech. Tyto články byly buď napsány členkami městského výboru, nebo slečnou Kruisovou. Výsledkem toho jest, že všechny časopisy, krom snad Rudého Práva, psaly o Iwce způsobem přátelským . . .“, t. j. jasněji řečeno, celá česká veřejnost mimo katolických časopisů, jak samozřejmě, a Rudého Práva podporovala zednářské tažení protestantské Iwky v naší republice proti katolické církvi.

Rudé Právo ovšem nestavělo se proti Iwce z pohnutek náboženských, ale spíše z docela osobních motivů. Dne 13. listopadu 1920 alespoň sdělovalo: „Imka a Iwka jsou opravdu pro nás podivným a záhadným nadělením západu. Vedle Armády spásy nastěhovaly se k nám, dostávají značné státní subvence, úřady vojenské i státní, dou jim vstříc co nejbenevolentněji, ba jsou přímo protěžovány a přece jejich činnost je velmi problematická. Že Armáda spásy je vlastně klerikalismus v západnickém vydání, o tom již dnes u nás nikdo nepochybuje. Ba i činnost Imky a Iwky je hodně západnicko klerikálně zabarvena, ba veškeré jejich charitativní působení má nátěr trochu náboženský. Byl-li by to soukromý spolek, nemohli bychom proti tomu nic namítati, ale jak jsme již pravili: Iwka a Imka dostávají značné subvence od ministerstva sociální péče. Iwka dostala k di-

sposici část ostrova Štvanice v Praze, ba i půvabný zámeček Přerov nad Labem s rozsáhlým parkem. Již tedy slušnost vyžaduje, aby působení těchto spolků zůstalo čistě jen charitativní, podpůrné a humaní. Píší nám však vojáci z různých míst, že rozdávají se jim v Imce knížky s výňatky z evangelií, se svatými obrázky a p. Knížky tyto, opatřené obrázky, mimochodem řečeno velmi vkusně provedenými, jsou jistě velmi nákladné a je proto s podivem, že Imka, spolek nestraný, může věnovati tolik peněz na dary čistě náboženského směru. Je tedy opravdu záhodno činnosti těchto spolků věnovati poněkud pozornost“.

K tomu „Čech“ dne 14. listopadu 1920 připojil: „Sluší dodati, že zdánlivě náboženský směr těchto dvou podniků je namířen proti katolické církvi v naší republice. Proto jsou u nás tolik protěžovány“ a výše zmíněný studující Havel ve své přerovské řeči doznal: „V posledních dnech květnových r. 1920 sešlo se ve Starém Přerově na 50 vysokoškolských studentů z různých krajů republiky. Byli pozváni Američany, pracujícími u nás v Imce a Iwce, kteří umožnili studentům založení hnutí, jež přijalo jméno: Obrodné hnutí československého studentstva. Naším impulsem ke spolupráci byla jistá část řeči presidenta Masaryka ze dne 7. března 1920, kde mluvil o spolupráci charakterních lidí, o humanitě a náboženství...“

Takovou tedy dle vlastního doznání či dle vlastních zpráv Iwky byla činnost tohoto sdružení v československé republice za leta 1920 či v „ukáz-

kovém“, t. j. prvním roce jeho sem příchodu. A tato činnost v následujících letech zajisté ještě více se prohlubovala a stoupala dle entusiasmu „pracovnic“, seskupených kolem své ředitelky, neboť volala-li již v květnu r. 1921 Marie Záhořová-Němcová: „Uvítaly jsme ideu modrého trojúhelníka, která přináší zdraví, moudrost a mravnost naším ženám, u nás s plným porozuměním a s nadšením připojily jsme se k práci, která vede k opravdové a hluboké lásce k lidstvu, k obnovení zdraví, mravní obrodě, čestnému životu a radostné práci, ježto věříme, že z této práce vyrostě našemu národu jenom dobro a že bude požehnáním našich dětí, i těch, kteří přijdou po nás“, dávají tato slova nepřímou tušiti, kolik Imce a Iwce na tom záleží, aby český národ i se Slováky⁴⁾ co nejdříve podrobil se zednářskému jhu a

⁴⁾ Slovensku věnují Imka i Iwka obzvláštní „péči“, jak jasno z článku Ferd. Mačenky: „Vážné úkoly“, uveřejněného v „Nár. Politice“ 28. XII. 1924, kdež se dle doslova: „Imka a sesterská Iwka řeší otázku, aby dorost na své dovolené a v době nezaměstnanosti nebyl ponechán sám sobě, zřizováním zvláštních táborů na venkově. Na Slovensku je vhodných míst pro zbudování táborů hojně, neboť téměř každá větší obec má nějaký kaštieľ, panský zámček s parkem, zahradou a často i lesem. Jeden z takových zámčků v Povážském Podhradí byl už získán pro letní tábor Imky. Nelze si ani představití půvabnějšího rámce přírody, než má tento tábor. . .“ a o něco dále: „Kursy Šťastného domova, pořádané na Slovensku péčí Imky, jichž účelem je zavést ve slovenských rodinách novou výchovu, aby příčiny zla byly tak

aby zednářstvo, skrývající se tu za protestantsko-humanní osvětu, nevypustilo více Československo z okruhu svých zájmů. A přece známo, že kde zednáři jednou pevnou nohou stanou, tam že vynaloží veškeren svůj um, vliv i peníz, aby dosáhli, po čem touží.

* * *

Ale přes to český katolický lid již prohlédl a vším právem spatřuje v Imce i Iwce zarputilého, ač opatrného a schytralého nepřítele své víry i církve a proto věří, že opravdově křesťanská humanita nemůže se dáti ovládnouti sobectvím, ale jedině přislíbením odplaty věčné, jak tomu od založení církve dle učení Ježíše Krista, Syna Božího, učili sv. apoštolové a jich praví nástupci v církvi římsko-katolické. Z toho důvodu odmítá čím dále více a určitěji sobeckou humanitu protestantsko-zednářských sdružení mladých mužů i mladých žen a uvědomuje si slovo Kristovo, že ani ten, kdo podá žíznícímu jen číši vody studené, neztratí odměny své v nebesích, ježto ve výroku tomto nejlépe zračí se rozdíl humanity světské a humanity církevně katolické. Světská humanita totiž hledí jenom k tělu či k lidství, ale humanita křesťansko-katolická, působící stejné dobro tělu jako humanita zednářská, v první a hlavní řadě při tom ještě pamatuje na

v samém zárodku potlačeny (Kdo čteš, rozuměj!) byly v tomto roce velmi četné. . .“ atd.

duši a na věčnost Proto, pokud v řadách česko-slovenských katolíků zůstane upřímná katolická víra, nestanou se Imka a Iwka nikdy jich miláčky a humanitními ideály, ale každý z nich naopak bude se spravovati rozkazem Pána Krista z hory pokušení: „Odejdi, neboť psáno jest: Pánu Bohu svému budeš se klaněti a jemu jedině sloužiti!“ (Mat. 4, 10.)

O trestání kacířů.

Příspěvek k poznání dějinného vývoje
doby husitské a pobělohorské.

Napsal Václav Oliva.

O trestání kacířů.

Významnou otázkou: „Nemá-li katolický pánovník povinnost posuzovati věci se stanoviska víry a není-li povoláním zpovědníka jeho, aby osvěcoval jeho spravedlnost, totiž ukazoval mu na prospěch nebes?“ již hugenota Arnošt Denis použil ve svém díle: „Čechy po Bílé hoře“¹⁾ za řešení záhady, pokud a jak měli zpovědníci Ferdinanda II. vliv na tohoto mocnáře při utváření se náboženských poměrů pobělohorských v zemích českých,²⁾ naznačeno jest mnohem více, než na první ráz zdáti by se mohlo. Je v ní totiž vlastně rozluštěn dávný spor, jenž jako nekonečná

¹⁾ Sr. d. c. I., 14, ve vydání z roku 1904.

²⁾ Sr. články: „Náboženské názory císařova zpovědníka P. Martina Beka o jinověrcích“ v „Našich Listech“ 1921 a „O účasti císařova zpovědníka P. Larmormainiho na náboženských událostech pobělohorských“, jenž vyšel ve „Vlasti“ 1922.

niť vine se v českých dějinách od dob Husových až do věku našeho, a to o poměru moci panovnícké či světské k církevnímu názoru trestání kacířů a vysvětlení, ač bohužel velmi krátké, tohoto poměru ve prospěch církve tak, že mimoděk podána tu obrana katolického názoru o kacířích vůbec.³⁾

Naše doba ovšem, jsouc vzdálena daleko nejen časovou prostorou, ale i duševními proudy od chvíle, kdy stát dle vůle Syna Božího a dle přesvědčení všeobecného měl žíti, a opravdu i žil,

³⁾ Katolickým názorem o kacířích se stanoviska historicko-právního první v Čechách obíral se, pokud mi známo, servita, P. Theodor Rupprecht, v díle: „Notae historicae in universum ius canonicum“, t. j. „Historické poznámky k všeobecnému právu církevnímu“, vydaném v Praze r. 1754. Tu také v díle III. ve článku: „De haereticis“, t. j. „O kacířích“, na str. 307—309. uvádí se kacířství Husovo s kratším nástinem dějin husitství vůbec a končí se poznámkou: „Hus nebyl původcem přijímání kalicha, ale způsob takového přijímání byl vsugerován ve farnosti sv. Michala od Petra Dráždánského, učitele při škole svatomichalské, faráři téhož kostela Jakoubkovi ve farním domě, jenž proměněn byl v klášter servitský a kdež nyní zůstávám. Když pak Jakoubek o přijímání kalicha nadšeně kázal, Husité je s radostí přijali, hájili a nábožně zachovávali tak, že dávali kalichem omalovávat stěny svých příbytků, praporce a kostely. Proto kdos velmi případně o nich napsal: „Tot pingit calices Boemorum terra per urbes — ut credas Bachi numina sola coli“, t. j. „Země česká tolik namalovala kalichů v městech, že se zdá, jako by jenom Bacchus božsky tam byl ctěn.“

s katolickou církví tak jako věrná nevěsta šťastně a blaženě v domě ženichově, nedovede již téměř ani chápati, a tím méně se vžítí, ve chvíli tuto a důsledně obviňuje církev, byť neprávem, z nesnášlivosti a násilnosti, čímž strhuje lid na základě dějinných faktů dávno minulých, jež však vykládá názory s životem dneška, v mnohé nerozvážlivosti, ba až k výstupu z církve a k nenávisti všeho katolického. A přece tomu, kdo prostě uvažuje dějinná fakta ve světle a životních názorech tehdy žijícího světa, kdy fakta tato se odehrávala, jak ostatně je přísnou povinností každého jednotlivce a zejména dějepisců, kteří mají úkolem přece osvětlovati a ujasňovati minulost, jest ne snadno shlédnouti vyšší či božské poslání církve pro všechny věky a pro všechny národy.

Měl-li bych však to, co jsem právě řekl, ukázati na konkrétním či skutečném příkladě, tu stačí zajisté poukázati na poměr českého lidu, kterýmžto slovem míním nejen lid prostý, ale i vrstvy intelligentnější, k otázce husitské a k otázce katolické reformace v době pobělohorské. Český lid vykládá si alespoň otázky tyto docela v názorech v duchovním životě své, t. j. nynější doby, ne lávidí při tom církev, hněvá se na nynější duchovenstvo, přičítá přehmaty doby pobělohorské, zaviněné vesměs mocí státní, kněžstvu právě žijícímu a bezmyšlenkovitě vystupuje z církve, opouští ústav spásy a pravdy, vrhá se v duševní bídu, prázdnotu a poušť a neprohlédá, že dějinný vývoj má býti ceněn a oceněn dle hlediska doby či

jasněji řečeno, že doba Husova a doba pobělohorská a jejich fakta, máme-li jednati spravedlivě, musí se ceniti dle názorů tehdy všeobecně panujících a že tedy nynější vůdčí hlavy církve a kněžstvo nemají ani nejmenší viny na tom, co tehdy se stalo. A tehdy měla vláda světská, jež přece jako nositelka výkonné moci, vše mimoduševní naprosto ovládala, docela jiný názor o trestání kacířů nežli mají moderní státy naše.

* * *

Jest alespoň nesporno, že za prvních dob křesťanských, kdy věřící žili ve státě pohanském a pod vládou pohanských císařů až do Konstantina Velikého, t. j. do vydání ediktu milánského z r. 313. církev používala oproti kacířům trestů pouze a jedině duchovních.⁴⁾ Příčinou toho ovšem nebyla snad okolnost jako by církev neměla práva tělesnými či časnými tresty kacíře stíhati, ale spíše fakt, že církev tehdy nevládla hmotnou silou a mocí, aby kacíře časně trestati mohla. Vždyť na důkaz všeho toho stačí uvážiti, že dějiny prvních tří století neznají dokladu, aby tehdy církev byla některého kacíře tělesnými tresty stihla, ale za to uvádí více případů, kdy četní kacíři byli postiženi od církve tresty duchovními, jako na př. bylo tomu tak u Šimona Maga, Menandra, Saturnina, Cerintha, Novata a Novatiana, Pavla Samosatského a j. Mimo to dle Písma sv. Pavel jasně

⁴⁾ Rupprecht, d. c. III., 352.

svědčí, že církev má právo nejen duchovně, ale i tělesně kacíře stíhati, jak průvodno z jeho slov: „Ale nyní jsem vám psal, abyste se s takovými nesměšovali, jestliže ten, kterýž se jmenuje bratr) (t. j. bratr křesťanský či křesťan), jest . . . modlář . . .: s takovým ani nejezte“ (1. Kor. 5, 11.) a jinde: „Člověka kacíře po jednom i druhém napomenutí varuj se“ (Tit. 3, 10), neboť zakazuje-li sv. apoštol věřícím žítí s těmi, kdož jsou modláři a kacíři, jest jisto, že církev musila od Krista Pána obdržeti moc, aby takové mohla ze svého středu vyloučiti, t. j. trestem časným stíhati, ježto vyloučení ze sboru věřících zcela určitě mezi tresty časné čítati dlužno. Dále z dějin je známo, že v době prvních tří století světští vládcové církve vůbec nepodporovali, ale naopak věřící pronásledovali, statků pozemských zbavovali a často pro víru týrali, mučili a usmrcovali. Konečně nepotřebuje ani důkazu, že v prvních stoletích církev vůbec neměla nižádné moci hmotné.

Praví-li se však, že církev až do ediktu milánského nevládla hmotnou silou a mocí, aby kacíře časnými tresty stíhati mohla, z toho ani z daleka neplyne, jak snad nemoudře by se mohlo namítati, že církev tehdy toužila či chtěla kacíře tělesně a hmotně, t. j. hlavně smrtí trestati, neboť známá zásada; „Ecclesia non sitit sanguinem“ či „Církev netouží po krvi“, neb jak později od dob papeže Mikuláše I. přišlo v obyčej říkati: „Ecclesia abhorret a sanguine“, t. j. „Církev hrozí se krve“ již tehdy přes všecko opačné tvrzení

v církvi žila a se uplatňovala.⁵⁾ Bylo sice od mnohých a zejména od liberálních a protestantských bohoslovců tvrzeno, že církev má a musí mít právo těžká provinění, jimiž její duchovní řád neobyčejně bývá rušen, smrtí trestati, ale v pravdě nutnost takového práva nejen že se nedá dokazovati, ale není ani zdůvodněna v Písmě sv. Proto církev fakticky nikdy po smrti kacířů anebo po jejich tělesných utrpeních a trestech netoužila, ale přímo vždy se jim vyhýbala a nemohla-li tělesnou záhubu toho kterého náboženského pobloudilce odvrátiti, protože dle zákonů světských moc státní smrt jeho vyžadovala, alespoň za každého kacíře a zachování jeho života, když jej moci státní dle politicko-platných zákonů jak tvrdošíjného vydati musila, se vřele přimlouvala. Zůstává tedy pravdou, že až do ediktu milánského bylo od církve vždy proti kacířům postupováno toliko tresty duchovními.

Když však ediktem milánským dostalo se církvi náboženské svobody a když docela vladař římský Konstantin Veliký stal se ochráncem či protektorem církve, bylo nastupováno proti kacířům jak tresty duchovními, tak tělesnými, ač vždy tak, že církev ukládala pouze tresty duchovní, kdežto stát stíhal je tresty tělesnými. Tak na př. z dějin známo, že na církevním sněmu nicejském byl kacíř Arius se všemi svými stoupenci stížen vyloučením z církve či trestem duchovním, ale mimo to od Konstantina se všemi svými žáky že poslán

⁵⁾ Sr. Dr. Josef Burg: Kontroverslexikon, 287 293°

byl do vyhnanství, že byl stížen ustavičnou infamií či zlou pověstí a spálením všech svých knih, zvláště pak bezbožné „Thaleje“, ba že císař docela ustanovil trest smrti na ty, kdož by knihy Ariovy u sebe měli, jak svědčí Sokrates, Filostorgius a sv. Athanáš.⁶⁾

Tento příklad prvního křesťanského panovníka následovali pak všickni křesťanští vladaři světští a zejména císařové římské, kteří po Konstantinovi vládli po celý středověk až do dob novějších s tím toliko rozdílem, že císařové Theodosius a Justinian pojali docela na kacířství stanovené tělesné tresty, a mezi nimi i smrt, do říšského zákoníka⁷⁾ tak, že každý, kdo tvrdošíjným

⁶⁾ Rupprecht, d. c. III, 353.

⁷⁾ Císařové Theodosius, Arkadius a Honorius dle zákona o kacířích ustanovili. „Manichaeos seu Manichaeas vel Donatistas meritissima severitate persequimur. Huic utique hominum generi nihil ex moribus, nihil ex legibus commune sit cum caeteris. Ac primum quidem volumus esse publicum crimen, quia quod in religionem divinam committitur, in omnium fertur iniuriam; quos bonorum etiam (omnium) publicatione persequimur . . . in mortem quoque (id est post mortem) inquisitio extendatur, Nam si in criminibus Majestatis licet memoriam accusare defuncti, non immerito et hic debet subire (tale) iudicium“, t. j. „Manichejské muže i ženy právě tak jako Donatisty co nejpřísněji budeme trestati. Tento tedy druh lidí nemá míti nic společného s ostatními lidmi ani dle zvyků, ani dle zákonů, (t. j. pro ně nemají platiti ani právní zvyky, ani zákony). Především pak prohlašujeme (jich blud) za veřejný zločin, protože to, co bývá spácháno proti zjevenému náboženství, stává se bez-

kacířem se stal a za takového duchovní vrchností prohlášen byl, tím samým také byl považován za státního provinilce a musil důsledně pro své kacírství, ba docela dle jeho závažnosti v některých případech i smrtí, býti státní mocí a státními úřady potrestán.

Dějepisec Brück alespoň vysvětluje právě uvedená fakta následujícím zdůvodněním: „Pokud mezi církví a říší římskou panovalo nepřátelství, jež vyvolalo dlouho trvající a krvavá pronásledování křesťanů, musila církev, ohledem kacírů, užívatí proti nim pouze duchovních trestů. Ale od pokřestění Konstantina Velikého nastala změna. Křesťansko-římscí císařové totiž považovali za svou povinnost církev v její činnosti podporovati a zejména mocně vzdorovati jakémukoliv pokusu o změtění církevní nauky. Proto prohlásili kacírství za státní zločin a stanovili tresty proti těm, kdož tvrdošijně by hájili učení, jež církev zamítla. Panovníci tito domnívali se, že k tomu mají veškeré právo, ježto státu sluší pečovati nejen o bezpečnost majetku svých poddaných, ale také, a to ještě mnohem více, o vedlejší jich statky duchovní tak, že v první řadě musí chrániti křesťanskou víru a každý pokus o útok na ni jakožto

právím proti všem. Budeme je také stihati zabráním všech statků . . . ba i po jich smrti má s nimi býti zavedeno vyšetřování, protože dovoleno-li při zločinech proti (císařskému) majestátu obžalovati (dobrou) pověst zemřelého, vším právem i tu [při kacírství] zemřelý má se podrobiti [takovému] soudu.“

atentát na všeobecné dobro svého lidu trestem stíhati. Alespoň zákonník Theodosiův připomíná, že to, co bývá spácháno proti zjevenému náboženství, je zároveň všeobecným bezprávím.⁸⁾ Proto kacířství bylo tehdy považováno za nejtěžší zločin, za velezradu, spáchanou na Boží velebnosti, jež přísněji má se trestati nežli vzpoura proti světským knížatům, protože, jak se dodává v uvedeném Theodosiově zákonníku, daleko těžším proviněním jest urážeti věčnou nežli časnou velebnost.⁹⁾ Tíha trestu ovšem byla rozličná a řídila se dle vystupování, učení a mravních zásad toho kterého kacíře. Trest pak sám záležel buď ve ztrátě občanských práv, konfiskaci statků, vypovězení z vlasti, nebo v uvěznění, bezecnosti, tělesných trestech, zákazu služeb Božích, odejmutí kostelů a p. Mimo to v některých případech bylo použito i trestu smrti, zvláště u Manichejů a to z důvodu, že tito usilovali o zborcení . . . základních pilířů církve i státu . . . Ale přes to trest smrti pro kacířství zůstával v říši římské spíše výjimkou, nežli pravidlem.“¹⁰⁾

⁸⁾ Sr. slova: „Quod in religionem . . . iniuriam“ v poznámce předcházející.

⁹⁾ Doslova: „Cum longe gravius sit aeternam quam temporalem laedere maiestatem“, t. j. „Protože daleko těžším jest [zločinem] urážeti božskou než časnou velebnost“.

¹⁰⁾ Sr. Wetzer und Weltes: „Kirchenlexikon“, VI., 768.

Mimo u sekty Manichejců trest smrti připomíná se u kacíře Priscillian. Ten však nebyl popraven pro kacířství, ale spíše pro občanskou vzpouru a magii či kouzelnictví. Trest pak smrti nad ním vynesl a vykonal císařský pretendents. Byl ovšem Priscillian na církevním sněmě v Saragosse r. 380 pro kacířství z církve vyloučen, ale to ještě neopravňovalo císaře Maxima, aby jej s více soudruhy dal popravit, jak skutečně r. 385 v Trevíru se stalo. Mimo to Priscillian, protože r. 384 nechtěl podrobiti se výslechu biskupů, shromážděných v Bordeaux, přinutil vlastně světskou moc, že tato ujala se jeho sporu s církví a samostatně v něm rozhodla. Nevadí, že někteří španělští biskupové radili Maximovi, aby proti Priscillianovi zakročil, protože zase jiní biskupové, jako na př. sv. Martin z Toursu, Ambrož, papež Siricius od násilností proti Priscillianovi zrazovali. Siricius také, jak se vytykává, neprotivil se popravení Priscillianově z důvodu, že vláda světská neuznala za vhodno pohnati jej před soud církevní, kam nesporně celá záležitost náležela, ale prostě proto, že trestání kacířů smítí odsuzoval. Sv. Martin pak docela usiloval, ač sám vydával se ve veliké nebezpečí smrti, jakémukoli pronásledování kacířů zabrániti. Také názor papeže Lva Velikého, obsažený v listě jeho k Turribiovi, jímž popravu Priscillianovu běře tento veliký a znamenitý muž na vědomí, ničeho vlastně neznamená, poněvadž v dalším ukazuje se jasně, že Lev činí tak z důvodu vzpoury, již

Priscillian se dopustil proti státu a nikoliv z důvodu, že byl kacířem.¹¹⁾ A tak zůstává pravdou, že, ačkoliv státní ustanovení proti Manichejcům byla velmi přísná, přece trestu smrti dle vůle a rozhodnutí Justiniánova mohlo se použití jen v nejkrajnějších případech.

Z tohoto důvodu správně připomíná Brück, byť při tom již i poukazoval na zásadní změnu názoru sv. Augustina o kacířích: „V říši římské trest smrti u kacířů zůstával stále výjimkou proto, že církevní představení doporučovali proti nim používání mírnějších trestů. I sv. Augustin z počátku vystupoval proti přísnému způsobu zakročování moci světské proti kacířům a schismaticům a zvláště proti Donatistům a teprve později změnil o tom svůj názor hlavně působením zločinů tak zvaných Cirkumcelionů a přísnější trestání kacířů schválil. Vždyť jeho přičiněním mezi jiným se stalo, že stát počal veřejně trestati vraždu, cizoložství a jiné zločiny a že tedy ani svatokrádeží nemohl z veřejných trestů vyjmouti.“¹²⁾ Ale přes to těžšími tresty, jako vypovězením ze země, deportací či vyvezením do krajín pustých, konfiskací jmění nebo docela smrtí, bývali přece trestáni, jak doznávají i protestanté, pouze náčelníci kacířstva či heresiarchové,¹³⁾ t. j.

¹¹⁾ Dr. Burg, d. c. 287.

¹²⁾ D. c. VI., 768.

¹³⁾ To je důvod, že Husovi v Kostnici před upálením vsazena byla na hlavu „posměšná mitra“ či čepice s nápisem: „Hic est haeresiarcha“, t. j.

učitelé a rozšiřovatelé kacířstva a dále ti, kdož přijali svěcení od kacířů, nebo kdož konali kacířskou bohoslužbu a veřejné kacířské schůzky.

Za této doby alespoň, když Merovingové, kteří od r. 486 v říši francké vládli, ponechali církvi právo, aby kacířství dle svých zásad trestala, a sami jich trestání se nesúčastnili, není ani jediného dokladu o násilné smrti kacířů, ač Visigotové právě tak, jako císařové římské, považovali kacířství za zločin státní a trestali je buď, doživotním vypovězením z území, konfiskací jmění, anebo ztrátou veřejných úřadů.¹⁴⁾

Když však manichejské a gnostické nejen církvi, ale i státu nebezpečné názory o manželství, rodině, vrchnosti, majetku a p. nejrozmanitějším způsobem a zejména působením nových sekt a kacířství dostaly se do středověku, důsledně musily vyvolati bdělejší oko oproti kacířům u církve i státu. A poněvadž tehdy moc církevní a státní počaly nejen ve svých úkolech vzájemně se podporovati, ale namnoze i v souladný celek splývati tak, že cílem obou bylo časné i věčné blaho poddaných na základě učení

„Ejhle, arcikacíř!“ Vsazení této čepice náleželo tedy jaksi k obřadu upálení a hlásalo všem přítomným zdůvodnění toho, co bude následovati. Důsledkem toho ovšem nebylo fakticky pošměšným, ani sosnovaným ke zvýšení posměšnosti, ač samo sebou, protože XV. století již zapomnělo na původní význam jeho, stávalo se směšností a vzbuzovalo směšnost.

¹⁴⁾ Sr. P. Hinschius v „Realencyklopaedie für protest. Theologie u. Kirche“, VII., 819.

Kristova, tu zcela důsledně moc státní či jak se říkalo „*brachium saeculare*“, t. j. „světské rameno“, znenáhla jala se moc duchovní při její snaze o čistotu víry proti kacířům a zejména proti tehdy násilnický vystupujícím Katarským a Albigenským, dále při obraně základů mravního a sociálního života a konečně, v boji o jednotu v křesťanství podporovati tím, že kacíře jímala, soudila a ve zvláštních případech i k smrti odsuzovala.

Římští právníci s tímto postupem vesměs souhlasili. Za to bohoslovci nebyli sjednoceni. Jedni, zastupující názory apoštolské církve a svatých otců, ostře trest smrti u kacířů odsuzovali a druzí, ustupující tehdejšímu názoru právnímu, jej sice připouštěli, byť jeho nutnost a závaznost popírali. Posléze druhý názor všeobecně zvítězil, protože opřen byl učením sv. Tomáše Akvinského a scholastiků vůbec. Tím za XIII. století zavládlo všeobecné přesvědčení, že kacíři trestem smrti stíženi býti mohou, ač nemusí.

Kardinál Hergenröther alespoň píše: „Zásada, že nikdo nemá býti k víře nucen, byla ve středověku pevnou a nedotknutelnou, ač právě tak pevným a nedotknutelným bylo i právo, že ti, kdož křesťanskou víru přijali, ale od ní odpadli, mohou býti pro tento odpad trestáni. Tehdejší svět usuzoval totiž, že dle slov sv. Pavla k Římanům v kap. 13, ve verši 1. a verších následujících vrchnost má neomezenou moc trestati ty, kdož hřeší a že dle téhož apoštola a jeho slov

k Titovi v kap. 3 ve verši 10 a 11, ba i dle jiných míst Písma sv., kacíři jsou hříšníky, buřiči a zločinci. Proto vrchnost má moc kacíře trestati. Ale tato moc ještě sama sebou neukládá povinnost, aby kacíři za všech okolností musili býti trestáni, ač přísná povinnost potrestati kacíře, může býti uložena všude tam, kde jedná se o neodvratnou ochranu poddaných křesťanů, v kterémžto případě docela stát, jenž přece má se řídití stejnými zásadami jako církev, má k tomu přispěti svou pomocí. Církev tedy pouze prohlásila, že kacíři právě tak jako všickni ostatní zločinci mohou býti trestáni, či, že tresty proti kacířům jsou přípustny, ale neučila, že kacíři musí býti trestáni, či, že trest pro ně jest vždy a všude nezbytným. Proto za Innocence III., jenž vládl od r. 1189 do r. 1216, musili Valdští, kteří učili, že použití trestů časných, t. j. na těle a životě u kacířů není dovoleno, při svém návratu do církve toliko veřejně vyznati, že použití těchto trestů jest dovoleno. Podobně bohoslovci učili, že kacíři spravedlivě smrtí trestáni býti mohou, ale nemusí. Vždyť i z třicáté třetí these Lutherovy, již zamítl papež Lev X, jenom tolik z tohoto zamítnutí plyne, že není proti duchu křesťanské víry, bývají-li kacíři smrtí trestáni.“^{1b)}

Takovéto názory o kacířích vládly u všech kulturních národů, poněvadž u všech uplatňovaly

^{1b)} „Kath. Kirche u. christl. Staat“, t. j. „Katolická církev a křesťanský stát“, 555—556.

se právní zásady římského zákonníka, dle kterých pak nakládalo se s kacíři po celá tři a snad i více století. Mimo to, protože právníci všech kulturních států se zásadami, dle nichž kacířství bylo i v ohledu právním zločinem, spáchaným na lidské společnosti, daleko větším nežli vlasti- a zemězrada, naprosto souhlasili, jest jasno, že celý svět vlastně žil v přesvědčení, že kacíři zcela spravedlivě trestem smrti jsou stíháni.

U Němců ovšem panovaly tytéž zásady o kacířích jako v celém světě, s tím toliko rozdílem, že kacíři bývali tu pravidlem upalováni. Alespoň u Fickera čteme: „U národů germánských byla kacířství čítána právě tak, jako všude jinde, k největším zločinům a tím přísněji trestána, čím zhoubnějším bylo učení a kult kteréhokoliv z nich . . . Ponejvíce trestala se stejně jako v říši římské, t. j. vypovězením, žalářem, konfiskací statků, infamií. V některých případech nastupoval i trest smrti, a to zpravidla upálením. Upalování bylo nejprve použito v Německu proti gnosticko-manichejským bludařům, kdežto v ostatních zemích a zvláště v Itálii býval tento trest dosti řídkým.“¹⁶⁾ Podobně u Brücka: „Stále pokračující šíření se Katarských a Albigenských, jež mnoho a neuvěřitelných škod způsobili a na

¹⁶⁾ Sr. Mühlbacher: „Mitteilungen des Instituts für österreich. Geschichtsforschung“ I., 177., t. j. „Zprávy z ústavu pro probádání rakouských dějin“.

zásadách křesťanství již ani nezůstávali, protože napadali manželství, rodinu a soukromý i veřejný majetek, „počínajíce si hůře nezli saraceni“, přinutilo ve XIII. století moc státní i církevní k energickému zakročení, zvláště když velmi mocní magnáti, jako byli Rajmund VI. Tou'ou-ský, Roger II. Beziorský a j., kacíře tyto podporovali a tak křesťanskému západu velmi vážné nebezpečí hrozilo . . . Proto byly dřívější tresty, stanovené na zločin kacířství, nejen obnoveny, ale ještě zostřeny a zejména byl trest upálení za všeobecné pravidlo zaveden . . .“¹⁷⁾

A byl to právě římsko-německý císař Bedřich II., vládoucí v letech 1220—1250, jeden z nejpokročilejších panovníků, jak téměř všechny dějepisné prameny o něm připomínají, jenž ve svých zákonech z r. 1231 a 1238 ustanovil trest smrti na kacířství a jenž upálení dekretoval jako všeobecně platný zákon pro ty, kdož tvrdošíjně v kacířství trvají. Alespoň r. 1231 učinil tak pro království Sicilské a dne 14. května roku 1235 prohlášením v Kremoně a opětně dne 22. února r. 1239 vyhláškou v Padově pro celé císařství římsko-německé.¹⁸⁾ Při tom je zajisté příznačno, že zákon o upalování kacířů ustanovil Bedřich v době svého nejprudšího boje s papežem a že zákon tento nesouhlasí ani s předcházejícími, ani následujícími výnosy papežskými, dotýkajícími se

¹⁷⁾ D. c., 17, 769.

¹⁸⁾ Sr. brněnská „Hlídka“, II., 69—70.

téhož předmětu tak, že účast anebo jakýkoliv podnět či rada při vydání jeho se strany papežovy jsou naprosto vyloučeny.¹⁹⁾

Také sbírka zákonů, nazvaná Schwaben či Kaiserspiegel, jež ve středověku požívala po celé říši římsko-německé, a tím v celém kulturním světě, veliké úcty a vážnosti, ustanovovala, aby kacíři byli smrtí trestáni, a to tak, že po prohlášení duchovního soudce o podstatě kacířství má kterýkoliv bludař býti vydán světskému rameni a pak tímto veřejně, (mocí státní) upálen, na odstrašující příklad ostatním a k výstraze před hříchem, spáchaným proti Bohu, církvi a státu. Totéž skoro doslova opakuje také jiná sbírka zákonů říše římsko-německé zvaná Sachsenspiegel.²⁰⁾

Není však pravdou, že od doby Bedřicha II., jak často se tvrdívá, byli všickni kacíři, jež církev z bludů usvědčila, upáleni anebo vůbec usmrce-
ceni. Alespoň jsou doklady, že mnozí z nich byli jenom na penězích pokutováni, anebo po určité době žalářování zase na svobodu propuštění či jinými menšími tresty stiženi, poněvadž, ačkoliv církev na více svých synodách vydala nařízení proti kacířům, a uznala, že státní moc má právo tvrdošijné kacíře i na hrdle trestati a sv. Tomáš Akvinský se scholastiky veřejně hájil větu: „Kacíři mohou býti nejen vyloučeni z církve, ale i

¹⁹⁾ Sr. Pavel Siebertz: „Geschichtlicher Führer“, t. j. Průvodce dějinami“, 257.

²⁰⁾ Siebertz, d. c., 258.

spravedlivě k smrti odsouzení“,²¹⁾ přece vždy sledovala slova sv. Augustina: „Snažně si přejeme, aby kacíři se polepšili, ale nežádáme, aby byli usmrcováni; toužíme, aby bylo dbáno proti nim přísnosti, ale nechceme, aby bylo použito oněch trestů, jichž vším právem zaslubují“²²⁾ tak že všechna církevní nařízení v to to směru měla spíše ráz pohrůžky než skutečných trestů a že ve skutečnosti vždy používalo se více mírnějších nežli přísných trestů. Přísnost nastupovala, jak dokládá Havet, jenom tam, kde toho bylo nezbytné.

Za to jest pravdou, že duchovní soudcové, kteří o kacířství rozhodovali, dobře věděli, co tvrdošíjněto kacíře čeká, i když po vydání jeho světskému rameni za něj se budou přimlouvati, ač fakt, že světský zákon označil kacířství za zločin, jenž má býti trestán smrtí, ukazuje a dokazuje nezvratně, že přesvědčení o tom bylo všeobecným časovým míněním a odpovídalo celému směru doby tak, že nemůže se považovati za výron buď církevní nesnášlivosti anebo vládychtivosti.

Ostatně zákon Bedřichův o upalování kacířů platil po svém uveřejnění nepřetržitě až do míru Augsburského r. 1555. Alespoň německý hrdelní soudní řád císaře Karla V. z roku 1532, zvaný „Carolina“, ač byl mnohem mírnější nežli všechny hrdelní řády dob předcházejících, přece v § 106

²¹⁾ Latinsky text zněl: „Haeretici possunt non solum excommunicari, sed et iuste occidi“.

²²⁾ Sr. Brück, d. c., VI., 769,

a § 110 stanoví, že zločiny proti náboženství, jako jsou na př. rouhání se Bohu, Marii Panně a Svatým, každé kacířství právě tak jako čarodějství, paederastie a sodomie mají se trestati smrtí, a to upálením.²³⁾

Proto moderní apologeta Dr. Schanz správně píše: „Dějiny pronásledování kacířů ukazují jasně, že toto namnoze bylo prostředkem, jehož proti vůli církve používali panovníci, aby se zbavili sobě nemilých osob jak světských, tak duchovních, ba i nejvýše postavených. Alespoň Klement VII. přimlouval se u katolických kantonů švýcarských za cvingliány před bitvou kappelskou, Pavel III. napomínal krále Františka I. k mírnosti a ke zrušení trestu smrti, Pius V. varoval Filipa II. španělského před krveprolitím v Nizozemsku, Innocenc XI. odsoudil dragonády Ludvíka XIV., ale marně. Katolický parlament pařížský r. 1555 a 1559 vyslovil se proti popravám kacířů. Mimo to při posledním procese kacířském ve Švýcarsku r. 1747 stát sám nařídil popravu a vláda lucernská přímo zakázala si jakékoliv zakročení papežského nuncia ve prospěch odsouzeného. V Bernu docela ještě r. 1753 dala světská vláda kacíře popraviti.“²⁴⁾

Konečně náboženským mírem augsburským r. 1555 bylo upalování kacířů na vždy odstraněno. Zásluha o to nepřináležejí však protestantům,

²³⁾ Siebertz, d. c., 258.

²⁴⁾ Apologie des Christentums, z r. 1898, III., 290.

kteří mnohem déle kacíře upalovali než katoličtí panovníci, ale novověkým náboženským názorům a proudům. Když totiž roku 1547 protestantský spolek šmalkaldský v Němcích nadobro byl poražen, vytvořil se r. 1550 nový spolek protestantských knížat, jehož cílem bylo vyhubení katolíkův po celém Německu. Toho ulekli se jak císař Karel V., tak jeho bratr, římský král Ferdinand I. a uzavřeli s protestanty nejprve r. 1552 příměří v Pasově a potom o tři leta později náboženský mír v Augsburce. Ustanovení tohoto míru platila však jen pro říšské obyvatelstvo, t. j. jak pro světská, tak duchovní knížata a vrchnosti v říšsko-německých městech a ještě pouze tehdy, přiznají-li se k náboženství katolickému nebo ke konfesi augsburské, ale netýkala se ani cvingliánů a kalvínů a ani jiných protestantských sekt.

Mír augsburský alespoň uzavřený dne 25. září r. 1555 měl celkem 22 bodů, jimiž bylo v zásadě stanoveno: 1. Říšští stavové jedné víry nesmí říšské stavy druhé víry anebo jich poddané nutiti k náboženské změně, anebo pro víru mezi sebou válčiti. Mezi oběma stavy mají zavládnouti pokoj a mír. 2. Duchovní jurisdikce biskupů nad vyznavači augsburské konfese má ustati až do náboženského narovnání, jež provede se na příštím říšském sněmu v Řezně. 3. Vyznavači augsburské konfesse podrží církevní statky, jež měli v době pasovského příměří. 4. Od počátku protestantismu prováděná zásada: „Cuius est regio, illius et religio“, t. j. „Čí je země, toho je i náboženství“

uznává se za právo s následujícím omezením: a) že poddaní, jež nechťi přijmouti víru svého zeměpána, mají ze země se vystěhovati a b) že v městech, kde až posud obě náboženství vládla, mají tato i na příště bez jakékoliv překážky trvati. 5. Kněz, který k augsburské konfessi odpadne, má sice dle rozhodnutí krále, jež k podobnému nařízení splnomocnil císař, ztratiti úřad, důstojnost a příjmy, ale má zůstatí bez ublížení na cti anebo na soukromém majetku.

Opakuji, že mírem tímto upalování kacířů na vždy bylo odstraněno. Vždyť, jak nesporno, jím vlastně bylo kacířství zákonnitě uznáno a každému, kdo s naukou katolickou nesouhlasil, bylo volno přejíti, t. j. odpadnouti k augsburské konfessi, ač ostatní tresty, na kacířství stanovené, odstraněny nebyly, jak jasno z rozhodnutí, že poddaní, jež nechťi přijmouti víru svého zeměpána mají se ze země vystěhovati a toliko v městech, kdež až posud obě náboženství vládla, mají tato beze změny dále trvati, t. j. určitěji řečeno, jak později vskutku také bylo prováděno, také v městech, kde je jedno náboženství, mají poddaní přijmouti víru svého zeměpána anebo se vystěhovati. Tím ovšem katolíkům měla býti od protestantů zasazena rozhodná rána, jak dobře poznal Hergenröther, jenž napsal: „Celkem náboženský mír augsburský, jakkoliv se zdálo, že mívá zavéstí zevnější klid, obsahoval sémě k přemnohým novým zápletkám, ohrožoval existenci katolíků v protestantských

územích a vedl k mnoha zvláštním sporům tak, že nemohl odvrátiti ani vypuknutí třicetileté vojny.“^{2b)} ale nebyla, ježto při změněných poměrech nebylo protestantům již možno daného zákona pro sebe využiti.

A tak na počátku třicetileté vojny po upalování kacířů mocí světskou nebylo již ani slechu, ale přísné staré i středověké názory a zákony o trestání jich časnými tresty, zejména vypovězením ze země a konfiskací majetku zůstávaly v platnosti, a to nejen u vrchností katolických, ale i protestantských, ba u těchto mnohem více nežli u oněch. Mimo to vypovězení ze země a konfiskace majetku všech těch, kdož nechtěli přijmouti víry svého zeměpána, byly znovu zákonem na míru augsburském uznány, dovoleny a dojisté míry i nakázány, neboť každý zákon obsahuje také rozkaz . . .

* *

Modernímu názoru trestání kacířů časnými a tělesnými tresty jest ovšem téměř nepochopitelným, zejména byli-li tito stíženi upálením, anebo jinou násilnou smrtí. Současníci těch dob soudili však docela jinak. Vždyť tvrdost tehdejších trestů

^{2b)} „Handbuch der allegem. Kirchengeschichte“, t. j. „Příruční kniha všeobecných dějin církevních“ z roku 1886, III., 111.

je všeobecně známá. Alespoň uvedená již „Carolina“ ještě r. 1532 dle svého § 111 ustanovuje, že ti, kdož razí falešné peníze, anebo je vědomě dávají v oběh, mají býti upáleni, dle § 113 že ti, kdož falšují míry a váhy, mají býti veřejně metlami mrskáni, anebo týkal li se podvod věcí vážných i větších, popraveni, dle § 159 a dle § 162, že ti, kdož dopustili se krádeže s násilím, t. j. loupeže, ať již jednalo se o předmět velký nebo malý, mají býti potrestáni oprátkou, vypíchnutím očí, anebo useknutím ruky a konečně, že ten kdo dopustil se nové krádeže, má býti beze všeho popraven.²⁶⁾

Při tom nesmíme také zapomínati, že přísnost při trestání kacířů do jisté míry přímo nařizoval celý tehdejší společenský a právní řád. Tento totiž vyvěral ve všech svých podrobnostech z katolické víry a z církevního přesvědčení, dle nichž pravost katolické církve byla objektivním a nezměnitelným principem, jemuž všickni bez námitky měli se jako nejvyšší auktoritě podrobovati. Křesťanská víra alespoň se svou vše převyšující božskou auktoritou byla tehdy pilířem celého křesťansko-sociálního života a z něho plynoucího „pořádku“. Proto jakákoliv vzpoura proti víře a proti církvi byla zároveň útokem na sociální řád, jak jasno ze slov Hergenrötherových: „Ve středověku každé kacířství bylo v zásadě revolucí, protože usilovalo o rozvázání pevně spjatých svazků mezi církví a

²⁶⁾ Siebertz, d. c., 258—259.

státem a důsledně vedlo ke zhroucení stávajícího řádu“²⁷⁾ a Döllingerových: „Každé kacířství, jež ve středověku povstalo, mělo výslovný anebo v důsledcích svých nevyhnutelný ráz revoluce.“²⁸⁾

Toto platí zejména o kacířích XIII. století totiž Albigenských, Katarských a Valdských, jichž kacířstva nebyla ničím jiným, než celou řadou neslýchaných a hnusných zločinů, jak dokazuje Döllinger slovy: „Gnostické sekty Katarských a Albigenských, jež vlastně vyvolaly přísné a nesmířitelné zákony středověké o kacířích a musily býti potlačeny krvavými zápasy, byly socialistickými a komunistickými hordami své doby. Napadaly manželství, rodinu i majetek. Kdyby byly zvítězily, byly by důsledně vyvolaly všeobecný rozvrat, naprostý pokles do dob barbarských a pohanskou nemravnost . . . Každý dějepisec dobře ví, že také Valdští se svou naukou o přísaze a trestním právu byli by přivodili pád veškeré státní moci.“²⁹⁾ Proto právem dokládá protestant Zikmund Riezler: „Mravní rozhořčení, jež v duších našich vyvolávají plápolající středověké hranice s kacíři, nemá obracet se proti papežům a církvi ve středověku, ale proti názorům celé středověké společnosti.“³⁰⁾

²⁷⁾ D. c. 438.

²⁸⁾ „Kirche u. Kirchen“, t. j. „Církev a církve“, 51.

²⁹⁾ D. c., 52.

³⁰⁾ V příloze k časopisu „Allgemeine Zeitung“, t. j. „Všeobecný deník“ ze dne 21. dubna 1872.

Ostatně protestanté nepočínali si jinak. Alespoň uznávali, že stát měl ve středověku právo zakročovati proti kacířům, sami dle těchto zásad se spravovali až dlouho do novověku, krutě kacíře pronásledovali a pálili.³¹⁾ Luther ovšem roku 1528 tvrdil, že kacíři smrtí trestáni býti nemají, poněvadž obával se, aby podobný osud jejsamého nestihl, ale o dva roky později hlásal opak toho. Alespoň již v šestnáctém století kterýs katolický spisovatel poznamenal: „Když Luther viděl, že jeho učedníci všeobecně jej opouští a řídíce se zásadou svobody svědomí, již Luther hlásal, proti němu se obrací, jako on sám před tím proti staré katolické církvi se obrátil, počal ihned přemýšleti, jak by násilím se jich zbavil a je potlačil“³²⁾ a protestant K. Brandenburg dodává: „Když mnozí jiní dle příkladu Lutherova počali činiti si právo na stejný postup ve věcech svědomí jako on a dali se jinými cestami, než jimiž Luther se ubíral, zalekl se reformátor tohoto chaosu, jenž ve věcech víry nabýval vrchu, a stále ostřej se vyjadřoval, že jen jeho cesta je pravou . . . Nakonec byl mnohem nesnášlivější nežli katolická církev. Za každou sebe menší věroučnou odchýl-

³¹⁾ Siebertz, d. c. 250.

³²⁾ Dr. Jos. Burg, d. c., 209 dle spisu K. Ulenbergova: „Erhebliche u. wichtige Ursachen, warum die altgläubige katholische Christen bei dem alten, wahren Christenthum verharren sollen“, t. j. „O podstatných a důležitých příčinách, proč starověřící katoličtí křesťané mají při starém pravém křesťanství setrвати“, vydaného v Kolíně nad Rýnem r. 1589, na str. 354.

kou věřil kacířství a stoupence Cvingliovy prohlásil za horší papeženců.“³³⁾

Ještě r. 1523 upíral Luther katolickým vrchnostem právo k zákazu jeho knih, ale o několik let později dovolával se moci světské, aby tato nedovolovala prodeje knih proti němu vydaných. Ve Vitemberce alespoň byly spisy Cvingliovy a cvingliovců vůbec veřejně zakázány. Roku 1528 na podnět Lutherův a Melanchtonův vydal také kurfiřt saský, Jan rozkaz, že knihy a spisy Sakramentářů, Novokřtěnců a oslatních, od učení Lutherova se odchylujících sekt, nesmí se v zemi ani kupovati, ani prodávati a ani čísti. Každý, kdož by se něčeho podobného odvážil, ať z lidí domácích nebo cizích, měl býti uvězněn a dle velikosti provinění a přestupku stížen nejen přiměřeným trestem, ale i ztrátou těla i majetku, a to zvláště z těch, kdož o tom ví a vědomost mají, ale mlčí.³⁴⁾

Ale to nebylo vše, čeho noví hlasatelé svobody svědomí a „správci“ církve se odvažovali. Mnohem více o trestání kacířů obsahuje list Melanchtonův k Bedř. Mykoniovi z února r. 1530, kdež čteme: „Z počátku, když jsem Storcha a jeho sektu, z níž později Novokřtěnci se vyklubali, počal prohlédati, oddával jsem se pošetilé umírněnosti. Vždyť tehdy myslii přemnozí, že kacíři nemají se mečem hubiti . . . Dnes však lituji velice své umírněnosti . . . Domnívám se, že ti,

³³⁾ „Moritz von Sachsen“, t. j. „Mořic saský“ I., 22.

³⁴⁾ Sr. Döllinger: „Die Reformation“, t. j. „Reformace“, I., 498.

kdož učí a obhajují veřejně kterýkoliv bohoprázdný článek, byť tento ani neobsahoval jádro revoluční, mají býti od vrchnosti ubiti. Zajisté vrchnost má a musí veřejnou bohoprázdnost právě tak trestati jako veřejné zločiny vůbec. Tomu učí nás zákon Mojžíšův“.³⁵⁾

Podobně sám Luther při výkladu 82 žalmu, jež dal vytisknouti v létě r. 1530, píše: „Nechť takovýto klukům (t. j. kacířům) vrchnost objedná pravého mistra, jenž slove mistrem Hanušem (katem).“ A tento úsudek Lutherův býval pak od všech protestantů častěji opětován. Tak Melanchton dne 31. října r. 1531 psal Mykoniovi: „Co se týče Novokřtěnců soudím, protože jsou ďábelskou sektou, že nesmí se trpěti, neboť odbourávají církev a nemají nižádné pevné nauky. Vždyť není tato sekta ničím jiným, než rozbouřením církví, a to zvláště tím že veřejně zamítá úřad kazatel-ský. Usnesli jsme se tedy, aby na všech místech, kde náčelníci jich budou dopadeni byli tito popraveni.“³⁶⁾

Proto, když v květnu r. 1530 lantkrabě hesenský Filip požádal Luthera a ostatní vintember-ské bohoslovce o „věrnou radu, pomoc a rozhodnutí“, jak by měl naložiti s dopadenými Novokřtěnci, ježto nedlouho před tím, na počátku r. 1536, bylo v Jeně z podnětu Melanchtonova více Novokřtěnců popraveno z důvodu, že tvrdo-

³⁵⁾ Bretschneider: „Corpus Reform.“, t. j. „Památky po reformátorech“, II., 17.

³⁶⁾ Bretschneider, d. c., II. 549.

šijně při svých bludech trvali,³⁷⁾ nedalo se jinak čekatí, než že virtemberští kazatelé to, co poradili kurfiřtovi saskému, poradí také lantkraběti hesenskému, totiž utracení Novokřtěnců. Alespoň Lutherem, Melanchtonem, Bugenhagenem a Kreutzi-gerem dne 5. června téhož roku v podepsané odpovědi o otázce: „Jsou-li křesťanská knížata povinna mečem brániti se proti nekřesťanské sektě Novokřtěnců a je trestati?“³⁸⁾ rozeznávají „reformátoři“ mezi pouhými bludy a učením revolučním a prohlašují, že ti, kdož hlásají revoluční nauky, jak se samo sebou rozumí a důkazu to vůbec nepotřebuje, mají beze všeho mečem býti vyhubeni, ježto i pouzí kacíři zasluhují smrt.³⁹⁾

Z těchto důvodů protest. bohoslovec V. Köhler nezdráhal se přiznati, že Luther nezvratně byl přesvědčen, že i pouhé kacířství, byť ani nemělo rázu revolučního, má se trestati smrtí a dodal: „Dle toho trest smrti pro kacířství, a to pro pouhé kacířství, byl luterány z nejpřednějšího místa legitimován. Staré zákony protikacířské, platící kdys v říši římské, byly takto zcela důsledně reformací výslovně schváleny . . . Tím tak rozvoj procesů protikacířských v podstatě Lutherem končí.

³⁷⁾ Bretschneider, d. c. II., 1004.

³⁸⁾ Text tohoto dobrozdání jest uveden v „Cas. pro hist. bohosloví“ (Zeitschrift für histor. Theologie) z r. 1858, 560 nn.

³⁹⁾ Sr. Dr. Mik. Paulus: „Luther u. die Ketzer. strafen“, t. j. „Luter a tresty pro kacíře“ v časop. „Germania“ z r. 1903 na str. 348 nn. a 355 nn.

Myšlenky alespoň ostatních reformátorů o pronásledování kacířů a stíhání jich mocí státní staly se jenom příkrasou budovy Lutherem vytvořené, ale samy nevytvořily nových a základních pilířů.“⁴⁰⁾

Těmito slovy Köhlerovými pohnut volá Döllinger: „Historicky není nic nesprávnějšího než domněnka, že reformace byla průbojníkem svobody svědomí. Právě opak jest pravdou. Pro sebe ovšem žádali Luther a kalvinisté právě tak, jako všickni lidé za všech časů, svobodu svědomí, ale aby jí popřáli jiným tam, kde byli ve většině, ani jich nena-
padlo. Úplné potlačení a vymýtní katolické církve považovali reformátoři za věc, jež rozumí se sama sebou. Vždyť již na počátku svých snah volali knížata a města, aby násilím starou katolickou bohoslužbu odstranili. V Anglii, Irsku, Škotsku, Dánsku a Švédsku stanovili docela trest smrti na ty, kdož by katolickou bohoslužbu vykonávali. Proti současně vznikajícím sektám ve vlastním táboře pokračovali stejně přísně. Aby Novokřtěnci svou nauku musili zaplatiti životem, žádal jinak nejmírnější ze všech reformátorů Melanchton.⁴¹⁾ Také Kalvin požádal vévodu somersetského jako regenta Anglie dne 12. října r. 1548,⁴²⁾ aby mečem zakročil proti nově se tvořícím útvarům protestantských sekt a proti katolíkům“.⁴³⁾

⁴⁰⁾ „Reformation u. Ketzerprocesz“, t. j. „Reformace a procesy s kacíři“ z r. 1901, 26. a 29.

⁴¹⁾ Bretschneider, d. c. II., 18 a j.

⁴²⁾ „Oeuvres“ XIII., 64.

⁴³⁾ „Kirche u. Kirchen“, d. c., 68—69.

Mimo to jest známo, že v Ženévě za vlády Kalvínovy bylo ve 4 letech vykonáno 58 poprav, jimiž většinou byli stíženi ti, kdož z kacířství byli pouze podezřelí.⁴⁴⁾ A tak, jak vidno, protestanté. vraždili kacíře častěji, nežli vrchnosti katolické.

K Lutherovi a Kalvínovi alespoň v názorech o trestání kacířů připojili se také Cvingli a jiní Cvingli totiž dne 4. května r. 1528 napsal Ambroži Blaurerovi: „Káže-li tak pravá láska, musí magistráty dle příkladu Ezechiáše a Josiáše obrazy a mši odstraniti a kněze povraždití . . . Nemohlo li však toto krvavé dílo posud býti provedeno, může se provésti dovoleně dnes . . .“⁴⁵⁾ a r. 1554 Jeronym Zanchi, „reformátor“ štrasburský, učil, že katolíci, kteří nechtí se státi protestanty, mohou býti ze země vypovězeni, do žaláře vsazeni a usmrćeni, dále že kacíři mají býti od vrchnosti upáleni, ježto tak smýšlí všickni v pravdě zbožní a učení mužové, jest to „učením církví v Curychu, Bernu, Ženevě, Lausanně, slovem všech církví švýcarských a jihoněmeckých a podobně že Bullinger, Bucer a Melanchton učí témuž“.⁴⁶⁾

Ostatně Jiří Bedřich Brandenburský v hrdelním řádě pro své země nařizoval: „Kdo řádným duchovním soudcem bude prohlášen za kacíře a

⁴⁴⁾ Philippsohn: „Westeuropa im Zeitalter von Philipp II., Elisabeth u. Heinrich IV.“, t. j. „Západní Evropa v době Filipa II. . .“, 26.

⁴⁵⁾ Sr. Siebertz, d. c. 251.

⁴⁶⁾ Janssen: „Geschichte des deutschen Volkes“, t. j. „Dějiny něm. národa“, V., 465, nn.

kdo tedy bude odevzdán pro kacířství světské vrchnosti, má býti upálen“.⁴⁷⁾ Proto dle svědectví dějin byla celá řada kacířů protestanty usmrcena a zvláště upálena. Tak na př. Kalvín dal v Ženevě dne 27. října r. 1553 upáliti španělského lékaře Michala Serveta a k ospravedlnění tohoto svého skutku sepsal docela pojednání, ve kterém dokazuje, že kacíři mají se mečem trestati. Týž r. 1547 dal kazatele Jakuba Grüeta mučiti a pak stíti. Totéž stalo se z rozkazu Kalvínova Valentinu Gesstilisovi v Bernu a p.⁴⁸⁾

Cvingli zase r. 1527 a 1528 dal utopiti velmi učeného Novokřtence Felixe Manze se dvěma jeho společníky za posměšné poznámky, že ti, kdož „znovu křtí, mají sami býti znovu pokřtěni“, t. j. vlnami pohlceni, Blaurocka dal z města vymrskati a celou řadu jiných Novokřtěnců do žaláře vsaditi. Olevian dal v Heidelbergu dne 23. září roku 1572 reformovaného inspektora Sylvana z Ladenburgu veřejně na náměstí stíti. Osi andrův odpůrce Funk byl r. 1566 v Královci popraven. Kazatel Mikuláš Anthoine byl r. 1632 v Ženevě upálen. Ve Švédsku Banier ze Stargardu byl od lutheránů popraven. Adelgreiff r. 1636 byl v Královci štat a pak upálen. V Sasku byl r. 1574 jakýsi lipský tkadlec štat. V Lübecku r. 1687 byl socinián Günther popraven. Ve Švédsku odpad od luteranismu se trestal smrtí a až do konce

⁴⁷⁾ Janssen, d. c., 468.

⁴⁸⁾ Siebertz, d. c., 252—253.

XVIII. věku, ba ještě i v XIX. století byl každý, kdo stal se katolíkem, ze země vypovězen a státek i práva dědického zbaven. V Dánsku ještě r. 1777 a 1779 bylo nařízeno, aby každý katolický kněz a řeholník, jenž by se odvážil na území tamnější přijíti, byl potrestán ohavnou smrtí atd.⁴⁹⁾

Proto protestant Hagen napsal: „Reformátoři se ani nezastyděli a stále hovořili o svobodě svědomí, ač názory svých protivníků zamítali a osvojovali si právo, že pouze jich učení jest správným“⁵⁰⁾ a protestant Schlegel dodal: „Jaká náboženská nesnášlivost vládla u protestantů jasno z toho, že dle městských statutů z r. 1536 a 1544 měli všickni Novokřtenci propadnouti hrdlem. Cvingliáni a papeženci měli býti vymrskáni a na věčné časy z města vypovězeni . . .“ Tu zajisté praktikovala se myšlenka Lutherova, jenž r. 1532 k vévodovi Albrechtovi pruskému prohlásil: „Já Martin Luther jsem vaším apoštolem a evangelistou. Kdo mého učení nepřijme, náleží do nejhlubších propastí pekelných. Máme-li moc, nesmíme strpěti kohokoliv z učitelů, kteří hlásají nauku nám odpornou. Knížata, jež u staré víry zůstala, mají se vojensky napadnouti a v jich krvi jest třeba ruce si skoupati“ . . .⁵¹⁾

Mimo to ještě r. 1635 dosvědčuje lutherán Karpzov, že u kalvinistů zůstává posud zásadou,

⁴⁹⁾ Dr. Jos. Burg: „Protestantische Geschichtslügen“, t. j. „Protestantské lži v dějinách“ I. 364.

⁵⁰⁾ Siebertz, d. c., 255.

⁵¹⁾ „Kirchen u. Reformationsgeschichte“, t. j. „Církevní dějiny reformace“, II., 77.

že všickni kacíři musí býti popraveni anebo upáleni, kdežto luteráné jednají mnohem lidštěji a řídí se tím, že kacíři, t. j. ti, kdož nechtí přijmouti víru svého zeměpána, mají býti beze všeho majetku zbaveni a ze země na vždy vypovězeni. Tím stalo se, že teprve a počátku XIX. věku, a to r. 1806 podařilo se Napoleonovi I. vynutiti na protestantském Sasku náboženskou svobodu pro katolíky . . .⁵²⁾

Bylo tedy, jak z právě uvedených dokladů jest jasno, všeobecným přesvědčením od dob XIII. věku až do míru augsburského jak u katolíků, tak protestantů, jak u právníků, tak bohoslovců, jak u panovníků světských, tak prostého lidu, že kacíři vším právem mají býti trestáni smrtí a zvláště upálením, a to mocí světskou. Po míru augsburském však mínění se rozdělilo. Katoličtí vladaři, nutkáni vůlí církve, hlasem mnohých biskupů a právním stavem přestali jinověrce a kacíře k smrti odsuzovati. Za to protestantští zeměpánové, pobádáni reformátory pokračovali v přesvědčení dob minulých a celou řadu svých náboženských protivníků nejrůznějším způsobem o život připravili. Ale trestání kacířů zúplna nepřestalo ani u mocností katolických. Tam alespoň ti, kdož nechtěli přijmouti víry svých vladařů, musili zemi opustiti. Měli sice tací ještě, a dle všeobecných zákonů a veřejných názorů mohli také býti stíháni napro-

⁵²⁾ „Hlídka“, d. c., 69—70.

stou konfiskací majetku, ale nedělo se tak pravidelně a u všech stavů nebo u všech jinověrných konfessí.

* * *

Zákon o upalování kacířů mocí světskou, vydaný Bedřichem II. pro celé římsko-německé císařství, zněl v hlavních bodech následovně: „Bedřich z Boží milosti císař římský všem svým věrným v celém císařství . . . všecko dobré. Nesešité roucho Boha našeho roztrhati pokoušejí se kacíři . . . Proti takovým, sobě, Bohu i lidem tak nepřátelským, nemůžeme na úzdě udržeti hněvu svého . . . Proto ustanovili jsme předně, aby se zločin kacířství kterékoliv odsouzené sekty, ať se jejich přívrženci jakkoliv jmenují, jak nařízeno jest starými zákony, počítal za politický zločin; ba musí se ode všech přísněji souditi, než zločin urážky našeho veličenstva, poněvadž patrně páchan bývá na urážku Boží velebnosti . . . Neboť jako pro zločin velezrady se odnímá odsouzeným život i statky a odsuzuje i po smrti jejich dobrá pověst, tak i při zmíněném zločinu kacířství chceme, aby vším způsobem téhož se dbalo . . . Nařizujeme, . . . kteří za vinny uznáni budou třeba důvodem lehké pověry, aby byli od duchovních a prelátů vyslýcháni. Když pak tito shledají, že aspoň v jednom článku od víry katolické se odchylují, a budou pastýřským řádem napomenuti a přece nebudou chtít zanechati úkladů

ďábla temnosti a uznati Boha světla a tvrdošijně v bludu zůstanou, ustanovujeme, aby dle nařízení tohoto zákona . . . kacíři, ať se jmenují jakkoliv, byli odsouzeni a smrtí potrestáni, . . . aby za živa před tváří obecnstva byli spáleni, vydáni jsouce soudu plamenův . . . U nás za takové (kacíře) prositi, ať se nikdo neopovazuje. Kdo by tak učinil, na toho ne bez příčiny obrátíme šípy svého rozhořčení.“⁵²⁾

Od r. 1238 bylo tedy kacířství v celém císařství římsko-německém považováno za zločin politický, a to dle nařízení starých zákonů z dob císaře Konstantina Velikého a zvláště Theodosia a Justiniána, v téže řadě jako velezrada, jež měla se trestati odnětím života, statků a dobré pověsti i po smrti. Vyšetřování tohoto zločinu bylo mocí státní nařízeno duchovním a prelátům, t. j. biskupům, poněvadž tito jako říšští stavové byli v tomto ohledu, kde jednalo se o veřejný zločin, podrobeni císaři. Kdo při vyšetřování uznán byl, že alespoň v jednom článku nesrovnává se s učním katolické církve, měl býti biskupem, jemuž jako orgánu duchovnímu náležely dohled a bdělost nad neporušeností víry, napomenut, t. j. vyzván, aby bludu svého zanechal a kdyby tvrdošijně při bludu setrval, měl býti upálen dle nařízení tohoto, t. j. světského zákona. Proto musil jako tvrdošijný kacíř býti vydán moci světské, kterážto pak provedla rozsudek.

⁵²⁾ „Hlídká,“ d. c., 69—70.

To byl právní stav soudního jednání proti kacířům od XIII. století až do míru augsburského. A poněvadž Jan Hus na počátku XV. věku počal v Čechách rozšiřovati své bludy právě v době, kdy zákon Bedřichův z r. 1238 nabyl všeobecné platnosti i s jednotlivými soudními podrobnostmi, jež ve století XIII. a XIV. se byly dle tohoto zákona utvářely, byl týž v Kostnici vlastně souzen a k upálení odsouzen dle zákona římsko-německého. Toho dobře si byla vědoma česká husitská šlechta. Proto činila námitky proti souzení jeho v Kostnici a usilovala, by pře Husova konala se před českým králem a tedy také dle zákonů, platných pro české království. Nemohlo však jí býti vyhověno. Vždyť Hus příchodem do Kostnice a pobytem v ní, ježto zákon Bedřichův platil pro celé císařství římsko-německé a území Kostnické bylo součástíkou tohoto císařství, tím samým zbavil se dobrodiní zákona, t. j. neměl více práva, aby byl souzen dle zákonů království českého, ale musil býti souzen dle zákonů římsko-německých.

Hus, jak se zdá, původně si důsledků svého odchodu z Čech ani nebyl vědom. Alespoň, jak dří prameny, s lehkým srdcem vydal se na cestu do Kostnice, ba i těšil se na svůj pobyt u církevního sněmu. Později se mu ovšem rozbřesklo. Proto, když sněm zakázal mu opouštěti dům, v němž bydlil, uvědomil si asi také důsledky svého pobytu na cizím území s cizí, sobě nepří-

jemnou a nepříznivou legislativou*) a pomýšlel na návrat do Čech, t. j. na útěk z Kostnice. Ale-
spoň „pověst“ o úmyslu jeho útěku v Kostnici
vznikla. Ale bylo již pozdě.

Sněmu totiž nezůstala tajnou zmíněná „pověst.“
Proto byla učiněna opatření, jak se rozumí samo
sebou světskou, t. j. císařskou mocí, aby Hus
uniknutím z Kostnice a uchýlením se na cizí území
nevymkl se také říšsko-německému zákonodárství
o kacířích. A to byla, myslím, hlavní příčina,
v níž také obsaženo jest právní zdůvodnění, proč
Hus náhle mimo očekávání byl vzat do dosti tuhé
vazby.

Nepadá tu zajisté na váhu, že by byl Hus
býval duchovní vrchností v Čechách stejně od-
souzen pro kacířství, jako pro ně odsouzen byl
v Kostnici, anebo že v Čechách v dobách před-
cházejících kacíři byli, jak toho jsou i doklady,
odsuzováni k upálení právě tak jako v říši římsko-
německé, či docela, že Václav jako římsko-ně-
mecký císař by byl s kacířem Husem v Čechách
naložil právě tak, jako s ním naložil římsko-
německý král Zikmund v Kostnici, kdyby se bylo
Husovi i podařilo buď zakročením šlechty anebo
útěkem navrátiti se z Kostnice do Čech, poně-
vadž přece vždy pro Husa vyhlídky na vyvážnutí
životem v Čechách byly příznivější, než kdekoliv
jinde. Vždyť církev sama nikdy smrti kacíře ne-
trestala, zákon Bedřichův o kacířství přísně vzato
v Čechách neplatil, Václav fakticky císařem ně-

*) T. j. zákony.

mecko-říšským více nebyl a český lid, t. j. vlastně husitská šlechta i s králem a královnou za Husem stáli. Proto nedivu, že husitská šlechta i Hus sám usilovali o to, aby pře konala se v Čechách před českým králem, že zase Zikmund vynasnažoval se při Husovu skončiti v Kostnici dle Bedřichovy legislativy říšskoněmecké, konečně že Hus měl v úmyslu utéci a že kostnický sněm, t. j. jeho svolavatel a řiditel, král Zikmund dal Husa, sotva došla jej pověst o úmyslu jeho utéci, zatknouti a uvězniti. Zákon Bedřichův působil tedy v tomto směru i v konečný osud Husův . . .

Církev ovšem nikdy ani jediného kacíře k smrti neodsoudila a sama smrtí nikdy nepotrestala. Alespoň již sv. Jan Zlatouústý v 47. homilii na evangelium sv. Matouše, jednající o koukoli mezi pšenici, napsal: „To řekl Pán, čímž zakázal vraždu kacířů, poněvadž kdyby se tito mohli vraždit, bylo by nutno mnoho světců zbaviti jich svatosti, ježto opaku učili“ a sv. Augustin v 45. listě k Vincentiovi sám o sobě vyznal: „To bylo mou prvotní myšlenkou, že nikdo nemá býti nucen k přijetí jednoty s církví, ale že působiti jest kázáním a bojovati učenými důvody.“ Podobně učili Salvianus, Athanáš, Hilarius, Tertullian, Cyprian a j.⁵³⁾ A na tomto učení v zásadě církev vždy setrvala, ač později na čas působením různých vlivů připouštěla mezi tělesnými tresty pro kacířství také smrt ohněm.

⁵³⁾ Sr. Rupprecht, d. c. 357.

Není však dějinného dokladu, že by církev sama, jak ostatně uznávají i její odpůrci, byla fakticky některého kacíře smrtí ztrestala.

* *

V míru augsburském z r. 1555 mezi jiným bylo stanoveno: „Protože stavové obojího vyznání nemohli se porovnat, jak by bylo si počínati s duchovními, kteří od staré víry odpadli, prohlásil král mocí od císaře mu daného zplnomocnění a dle svého nejlepšího zdání, že arcibiskup, biskup, prelát anebo jiný duchovní, jenž by přijal konfessi augsburskou, má ztratiti svůj úřad, důstojnost a příjmy, ale nemá pozbyti cti. Kapitulám však anebo těm, kdož mají k tomu dle práva anebo obyčeje nároky, má býti volno vyvoliti na místo odstupujícího osobu staré víry.⁵⁴⁾ Tím otevřena byla cesta nejen k mnohým odpadům od katolické církve, ale také byli v ochranu vzati kacíři, t. j. ti, kdož katolicky nevěřili, ponevadž tací, aby vyhnuli se jakémukoliv vyšetřování se strany své duchovní vrchnosti anebo pronásledování od katolického zeměpána, prostě „přestupovali“ k protestantismu. A tak tělesné tresty, stanovené na kacíře, stávaly se bezúčelnými.

V témž míru byla také slavnostně uznána zásada: „Čí země, toho i víra,“ jíž, jak dokládá

⁵⁴⁾ Janssen, d. c. III., 763, šestnáctého vydání z r. 1892.

Janssen, „církevní svoboda byla nejen nadobro v pouta vsazena, ale z kořen vyvrácena a úplně zničena.“ „Princip totiž bezpodmínečné poslušnosti, jak dříve auctor dále, jímž zavázáni jsou poddaní k rozkazům svých vrchností, jenž nejdříve byl hlásán bohosloveckými předáky a náčelníky církevní revoluce, dosáhl v Augsburku úplného vítězství také v nejsvětějších záležitostech jednotlivců, totiž v záležitostech víry a svědomí. Zásada nové církve: „Čí země, toho i víra,“ t. j. „Komu patří země, ten má právo určovati víru poddaných,“ byla říšským usnesením jak pro stavy katolické tak pro stavy konfesse augsburské slavnostně uznána . . . Pouze jediná svoboda byla poddanému lidu ponechána. Po odprodání svých statků mohl se ze země, nechtěl-li víru svého zeměpána přijmouti, vystěhovati bez jakéhokoliv dalšího obtěžování, jen když doplatil daně a vyrovnal dosti lacino škodu, jež nevykonáváním povinností poddanských pánu jeho vznikla, ježto vrchnosti neměly ve svých právech a příjmech nikterak býti zkráceny. Kdo však nemohl anebo nechtěl se vystěhovati, měl a musil ve věcech svědomí a víry nadobro se srovnávati se svou zemskou a domácí vrchností. Tím vůbec byl lid mírem tímto vydán, aby poslouchal, trpěl a mlčel a mír sám stal se poddaným novým pramenem nesčetných útrap.“⁵⁵⁾

A že opravdu útrapy poddaného lidu dle zá-

⁵⁵⁾ Janssen, d. c. V., 724.

sady „Čí země, toho i víra“ v důsledku míru augsburského byly veliké, ukázaly v Čechách doby pobělohorské, kdy země tato stala se klassickým dokladem protestantské neupřímnosti a zhoubnosti. Ke dni totiž 5. června r. 1617 byl svolán český zemský sněm, na němž téměř jednomyslně ještě za života Matyášova byl přijat všemi třemi stavy za českého krále arcikníže Ferdinand II. Protestantští stavové žádali od něho formální přívěd, že jim potvrdí všechna práva a všechny výsady ve všech bodech a klausulích, jak to nynější císař a jeho předkové, králové čeští, byli činili,“ t. j. že schválí jim majestát Rudolfův. Ferdinand otázel se pražských jesuitů, může-li tak s klidným svědomím učiniti a když tito odpověděli kladně a dodali, že sice sám nemohl by majestátu udělit, ale jednou udělený, že vším právem může schváliti, vyhověl Ferdinand žádosti protestantských stavů. Potom byl slavnostně za všeobecného jásotu dne 29. června na krále korunován. To však, jak právem podotýká Janssen, byla velmi zarmucující událost pro Bedřicha V. falckého, který již při ucházení se o královskou dceru anglickou, byl českou korunu označil za svůj budoucí majetek.⁵⁶⁾

Proto nepřekvapí, že mezi Ferdinandem a Bedřichem došlo k vojenskému zákroku. Nebyl to však Ferdinand, jenž jej vyvolal. Ten mínil

⁵⁶⁾ Sr. Janssen, d. c., V., 724.

upřímně zachovávat vše, co slíbil a k čemu při své korunovaci se byl zavázal. Za to Bedřich, jehož touha po české koruně byla nenasytnou a žádost o potlačení katolíků nekonečnou, uprostřed prosince r. 1617 napomínal členy své, t. j. protestantské unie, že dle jeho názoru poměry časové vyžadují, aby všickni jednomyslně a neochvějně setrvali při všech svých usneseních a pojatých záměrech a tyto aby doopravdy všude uskutečnili, aby takto za všech okolností mohli postupovati a se vytrasiti „s dobrými a statečnými resolucemi.“ A to se po pěti měsících stalo, t. j. jak vykládá Janssen, v Čechách propukla rebelie, jež poskytla německým stavům, jež s českými protestanty byli za jedno, dávno žádanou příležitost k uskutečnění jich „resolucí“, jež dle „prorocství“ heidelberského bohoslovce Davida Parey záležely v tom, že povstane veliký král, který ve čtyřicetileté válce bude pronásledovati všecky tyrany, Španělsko a Itálii si podrobí, Řím spálí a papeže zabije, čímž jasně naznačeno, že českým protestantům v první řadě nejde ani o osobu Bedřichovu ani Ferdinandovu, ale o spálení Říma a zabití papeže, t. j. o katolickou víru a církev.⁵⁷⁾

Právem tedy v červnu r. 1618 poznamenal Ferdinand k vyslanci saskému, že zvony bouře a násilí nebyly v Čechách rozhoupány jím, ale že stalo se tak jinými lidmi a jinde, totiž v Hei-

⁵⁷⁾ Sr. Jansen, d. c., V., 727—728.

delberce, Haagu a Turýně čili protestanty, jak ostatně doznali protestanté sami ústy markraběte Jáchyma Arnošta z Ansbachu, jenž r. 1619 ujišťoval Kristiána z Anhaltu: „Máme tolik prostředků, že převrátíme svět,“ t. j. vymýtlíme katolíky.⁵⁸⁾ Ale nevymýtili. Dne 8. listopadu 1620 na Bílé hoře byli protestanté poraženi. Opakuji, že protestanté byli poraženi, neboť tehdy vskutku, jednalo se hlavně o boj náboženský, byť politický a protihabsburský nebyl vyloučen.

Protestanté ovšem po celou dobu přípravy byli pevného přesvědčení, že sami zvítězí. Proto zvláště od dob míru augsburského sledovali naprosto vyhlazovací politiku náboženskou. Pod pláštěm zdánlivé tolerance ke katolíkům uváděli v Čechách i v Němcích v život celou řadu sněmovních usnešení, jimiž tito na cestě zákona po protestantském vítězství měli býti vyhubeni a ubiti. Nástrahy jich však bitvou bělohorskou byly náhle zmateny. Místo vítězi stali se protestanté poraženými a ostří zákonů kdys protestanty navržených a praktikovaných obrátilo se, a to na cestě zcela zákonnité, proti jich původcům. Vítězný Ferdinand mohl použítí, co protestanté sami byli nastrojili.

Ferdinand však dle pokynů svých rádčů z řad duchovenstva, jak dle pravdy dodati dlužno, chtěl upřímně i po bitvě bělohorské v ohledu náboženském zachovati, co při své korunovaci

⁵⁸⁾ Janssen, d. c., V., 728.

českým protestantům slíbil a toliko v ohledu politickém byl odhodlán vítězství svého využití. Proto i po bitvě majestát zůstával v platnosti, čeští protestanté všech odstínů z počátku požívali náboženského klidu a svobody a luteráné měli při ní i na dále zůstatí, poněvadž majestát toliko jich se týkal. Že se tak nestalo, zavinili si ovšem luteráné sami, a to ustavičnými politicko-náboženskými pletichami,⁵⁹⁾ směřujícími jak proti vládě domu habsburského, tak zvláště proti papeži, církvi a katolíkům vůbec. Tím pohnut, uchopil se Ferdinand protestantských zásad, jež ostatně vykazovaly se všeobecnou právní platností, a tak začala ona nekonečná řada katolicko-reformačních vídeňských ustanovení, nařízení, dekretů, vyhlášek a p., jimiž Čechy po době půl druhého století uvedeny byly zase do lůna katolické církve a jichž právní obsah v podstatě vždy se kryl usnesením sněmu augsburského, totiž, že kdo z pánů nechtěl se podrobiti víře svého zeměpána, po odprodeji svého statku mohl a případně i musil se ze země vystěhovati, jen když doplatil daně a vyrovnal povinnosti, jež na jeho statku vázly. Lidu poddanému však nedostalo se ani tohoto dobrodiní. Ten prostě měl přijmouti, co se mu hlásalo anebo z vlasti tajně odejítí, t. j. uprchnouti.⁶⁰⁾

⁵⁹⁾ Sr. Jos. Svoboda: „Katolická reformace“ . . . na více místech.

⁶⁰⁾ Sr. Jaksch: „Gesetzlexikon“ na různých místech.

Tím v XVII. a XVIII. století místo upalování kacířů v oboru státním nastoupily jako časné tresty proti kacířům konfiskace majetku, vypovídání ze země a pozbytí různých státních, občanských, ba i společenských práv, v oboru církevním zase tresty pouze duchovní, jako tomu bylo v počátcích církve. Konečně v XIX. věku, když jednotlivé státy působením moderních právních názorů počaly pohlížeti na kacířství jako na záležitost čistě církevní, byl zločin kacířství škrtnut téměř ze všech světských zákonníků a zůstal v platnosti jenom v několika menších protestantských územích. Za to ve věku dvacátém všecky moderní státy snaží se v boji proticírkevním katolíkům co možno nejvíce uškoditi a odpůrcům jejich nadržovati. Je to důsledek činnosti svobodných zednářů, kteří ve všech téměř státech obsadili nejvlivnější místa a hledí protikatolicky a proticírkevně vládnouti, t. j. katolickou církev a katolický lid postavití mimo zákonný stav, v němž každá křivda a nespravedlnost jsou dovoleny . . .

* * *

Katolická církev v nazírání a učení svém o kacířství kráčela hned od dob apoštolských pevnou a určitou cestou. Kacířství prostě prohlásila za hřích proti víře a byla přesvědčena, že ty, kdož jemu se oddali, má Bohem dané

právo napomínati a tvrdošíjně setrvávají-li v něm dále, i trestati, a to jak pokutami duchovními tak časnými, ač usmrcování kacířů vždy odsuzovala a sama nikoho smrtí pro kacířství netrestala. Církve protestantské však v názorech svých o kacířství i kacířích stále kolísaly a většinou řídily se tu vůlí světských vládců, některých svých předáků a duchem času, t. j. dle toho, co se právě lidem líbilo.

Alespoň kalvínský kanonista P. Hinschius je toho všeho dokladem, neboť píše: „V evangelické církvi nalézají se posud reminiscence na katolický názor o kacířství, jenž spočívá v tom, že každý věroučný článek jest zároveň proslovením práva a pravdy. Vždyť, nepřihlížíme-li ani k popravě Servetově, uvádí se v ní celá řada starších církevních nařízení o zločinu kacířství, směřujících proti Novokřtěncům, jichž potrestání přísnými tresty od moci světské reformátoři schvalovali, ač Luther sám hřích kacířství uznati nechtěl, jak patrně z jeho slov: „Nechme je (Novokřtěnce) jenom vesele a svižně kázati to, co chtějí a proti komu mají v úmyslu, ježto jsem řekl, že sekty musí býti.“ Principiálně však nemůže evangelická církev, jež přece nechce vykonávati nižádného násilí na víru svých duchovních dětí a jež při stanovených věroučných zásadách ve svých vyznáních může se dovolávati toliko auktority Písma sv., jakékoliv bludné učení zamítati z pouhého důvodu bludu. Proto může sice toho, kdo bloudí, duchovně pastýřským pouče-

ním usilovati přivést na cestu pravdy, ale nemůže s ním nakládati jako s trestuhodným kacířem. To je hledisko, jež evangelická církev po reformátorech zaujala a posud zaujímá “

„Ale, pokračuje zase týž auktor dále, s tím docela dobře dá se sloučiti, že duchovní, jenž ve své učitelské činnosti při překročení hranic evangelické učitelské svobody bludná učení hlásá, může disciplinárně býti svého úřadu zbaven. Byla-li však namnoze pronášena domněnka, že podobné sesazení s úřadu není důsledkem trestu za provinění, ale že daný trest tím nabývá svého ospravedlnění, že takový duchovní svým chováním dává na jevo neschopnost k výkonu evangelického úřadu učitelského, záleží přece vše v tom, že takový duchovní, ačkoliv více neuznává podstatných základů evangelické víry, vykonává nadále v evangelické církvi úřad, místo co by tento měl složit a tak dopouští se církevně trestného přestupku a pak tedy za tento přestupek bývá stížen trestem sesazení z úřadu. Pokud se však týče laiků, může bezesporně každý veřejný a vskutku dosvědčený nepřátelský čin proti evangelické víře býti podroben církevnímu trestu. Proto také v případě tvrdošíjnosti i vyloučení takového člena z evangelické církve, byť proti jeho vůli, nemůže se považovati za nespravedlivé. V praxi ovšem něco podobného dnes se vůbec nepříhoda a proto v novějších církevních rádech zásadně k něčemu podobnému se ani nepřihlíží.“

Konečně uvádí Hinschius ještě: „Niméně pokročili v některých zemských církvích z ohledu na pronikání různých sekt do evangelických sborů tolik, že odmítají účast určitých sekt při večeři Páně, nepřisluhují jim duchovními úkony a vzájemně netrpí funkcí, vykonávaných učiteli a duchovními, hlásícími se k těmto sektám, čímž vysloveno je zásadní zřeknutí se církevní příslušnosti. Proto s podobnými členy a údy církve fakticky nakládají tak, jako by tito sami z církve byli vystoupili. Tak alespoň je tomu ve Virtembersku, Badensku, Meklenbursku, Zvěříně, Oldembursku a j.“⁶¹⁾

Bývá ovšem katolické církvi od protestantsko-liberálních spisů a mužů, anebo od moderních nevěrců předhazováno, že počet obětí, jež pro kacířství v jednotlivých stoletích různých zemí byly jejím působením smrtí ztrestány, jest nekonečný, ale názory takové nejen že neobstojí před přísným hlediskem dějepisné pravdy, nýbrž vyvěrají pravidlem také buď ze zlomyslnosti anebo z konfesní zaujatosti. Proto bylo by v pravdě nechutno podrobněji obírat se materiálem, během staletí v tomto směru se strany protestantsko nevěrecké zúmyslně nahromaděným a stačí připomenouti pouze to, co nepostrádá buď všeobecné zajímavosti, neb důležitosti zvláště pro časy pobělohorské a dobu husitskou, tolik stranicky v zemích českých posuzovanou. A tu třeba

⁶¹⁾ D. c., VII., 321

zmíniti se o tak zvané „Animadversio debita“, dále o církevní žádosti při vydávání odsouzeného kacíře moci světské, aby tento při životě byl zachován, o nařízení jesuitské ústavy, aby žáci všech škol tohoto řádu za příčinou posílení své víry byli posíláni za diváky k popravám kacířů moci světskou, o popravách kacířů v sídle papežském či v Římě a o dragonádách.

Protestant Hinschius alespoň zcela vážně tvrdí: „Když v XI. století byli jednotliví, církví odsouzení kacíři vydáni moci světské a touto ve Francii a Německu smrti, a to upálením anebo pověšením potrestáni, prohlásily synody, slavené ve XII. věku, že světské vrchnosti jsou povinny kacířství potlačovati. Důsledkem toho bylo kacířství světskými tresty stíháno, . . . jak se samo sebou rozumí za souhlasu papežů, z nichž zvláště Řehoř IX. rozhodně spolupůsobil k zavedení pro ně trestu smrti, jak na př. jasno z protikacířských nařízení, vydaných za téhož papeže od římského senátora Annibalda pro město Řím r. 1231, dle nichž církví odsouzení kacíři měli býti trestáni s „animadversio debita“, t. j. dle tehdejšího církevně-právního způsobu mluvy trestem upálení . . .“⁶²⁾ Věří tedy Hinschius, že „animadversio debita“ značila vlastně upálení.

Ale dle pravdy nebylo tomu tak. Alespoň výraz „animadversio“ neznačil za nejstarší doby trest, ale právě opak toho, t. j. ušetření.

⁶²⁾ D. c., VII., 319.

před trestem a pokud možno všemožnou ochranu před tvrdostí zákona. Proto „animadversio debita“ byla původně přimluvou se strany církevní za kacíře u moci světské, jíž tento měl býti uchráněn před ostrostí světského zákona, t. j. před smrtí, jíž dle téhož světského zákona kacířství mělo a musilo se stíhati. Později ovšem když na původní význam slova „animadversio“ se zapomnělo a toto běžně pokládalo se za právní trest, musila církev i v tomto ohledu době ustoupiti, ale za to neustoupila od své nejstarší praxe, kdy vždy za odsouzeného kacíře a za zachování jeho života se přimlouvala. A právě z toho vyvinul se nový zvyk, dle něhož po prohlášení církve, aby moc světská při usvědčeném kacíři vykonala svou povinnost, neboť to vlastně značilo slovo „animadversio debita“ v době XIV. a XV. věku, táž připojovala hned i formální ač upřímnou prosbu o zachování života kacířova, čímž původní význam slova „animadversio“ docházel jaksiznovu uplatnění. Vždyť již dějepisec Michael poznamenal: „Církev však spokojovala se u kacířů toliko s duchovním jich odsouzením a neužívala u nich krvavých trestů. Nemohouc však zabrániti přísným zákonům světských panovníků, přimlouvala se alespoň u nich opravdu a vřele za zmírnění útrap odsouzenců tak, jak bylo její povinností dle zákona Božího“⁶³⁾ a Dr. Burg k tomu při-

⁶³⁾ „Geschichte des deutschen Volkes“, t. j. „Dějiny něm. národa“ II., 304.

pojil: „Církev neprosila světských vrchností jen „pro forma“, t. j. formálně či zdánlivě, aby tyto kacířů smrtí netrestaly, ale prosba její byla upřímně míněnou výzvou k šetření života odsouzeného, byť dle tvrdosti doby i zákona vždy bývala marnou . . .“⁶⁴⁾

Také není pravda, co při této příležitosti někteří dějepisci a právníci tvrdívají, že totiž církev proto sama kacířů nepopravovala, ježto kněží dle práva kanonického, kteří by se byli popravě účastnili, a to buď skutečně anebo alespoň odsudkem k smrti, byli by propadli irregularitě, t. j. církevní závadě a proto že církev toliko prohlásila toho kterého svého úda za kacíře a pak jej vydala, aby zmíněné irregularitě předešla, moci světské s dodatkem „animadversionis debita“, t. j. že musí býti smrtí potrestán, jak jasno z krátkých, ale jasných a významných slov Burgových: „Církev nevydávala kacířů moci světské, aby tato smrt jich přivodila z důvodu, že v případě, kdyby byla sama popravu vykonala, její kněží by byli propadli irregularitě, ježto církev nesestává pouze z kněží, ale i z laiků, kteří mohli bez irregularity za ni trest vykonati.“⁶⁵⁾ A tak jest jisto, že „animadversio debita“ byla původně upřímnou prosbou církve za zachování života anebo alespoň za šetrné a ohleduplné zacházení s odsouzencem.

⁶⁴⁾ Kontroverslexikon“, d. c., 292.

⁶⁵⁾ „Kontroverslexikon“, d. c., 292.

Ostatně doklad tohoto tvrzení můžeme viděti v konečných slovích sněmu kostnického při odsouzení Husově. Tam se pravilo doslova: „Tento svatosvatý sněm kostnický uváživ, že církev Boží nemá co dále zde činiti, předává Jana Husa soudu světskému a rozhoduje, že týž má se ponechati moci světské“⁶⁶⁾ a pak dle dr. Sedláka a j byla přednešena prosba, „aby života jeho bylo ušetřeno.“⁶⁷⁾

O posílání jesuitských žáků na podívanou k popravám kacířů míní zase protestanté: „I v nejnovějším úředním vydání jesuitské ústavy klade se žákům jesuitských škol vrouceně na srdce, aby tito účastnili se poprav kacířů jakožto záslužného a ve víře posilujícího skutku“⁶⁸⁾ a na doklad toho citují „Institutum Societatis Jesu“,⁶⁹⁾ vydané roku 1869 v Římě, v díle druhém na str. 541. Tím má zajisté katolická církev býti usvědčena z fakta, že popravám kacířů přála a z nich se těšila. Ale není tomu tak.

Protestanty citované vydání jesuitské ústavy či Institutu bylo totiž vydáno ve třech dílech. První díl vyšel v Římě r. 1869, druhý tamtéž r. 1870 a třetí ve Florencii r. 1891. Zmíněné sporné místo, a to ve vydání římském v díle II. na str. 541 a v nejnovějším vydání Institutu, vyšlém ve

⁶⁶⁾ Dr. Jan Sedlák: „Studie a texty“ I., 361.

⁶⁷⁾ Dr. Jan Sedlák: „M. Jan Hus“, 351.

⁶⁸⁾ Dr. Burg: „Kontroverslexikon“, d. c., 293.

⁶⁹⁾ T. j. „Ústava Tovaryšstva Ježíšova“.

třech částech r. 1893 ve Florencii, v díle II. na str. 228 v pravidle 13. zní: „Neque ad publica spectacula, comoedias, ludos, neque ad supplicia reorum, nisi forte haereticorum eant,“⁷⁰⁾ totiž, jak z předcházejících odstavců, kde jedná se o mimořádných či externích žácích je jasno, ti, kdož „externi auditores Societatis“⁷¹⁾ slují. Týká se tedy místo toto, jež ostatně vzato jest z třináctého odstavce „Studijního řádu jezuitského“, pouze externích žáků jezuitských ústavů a není v něm ani nejmenší zmínky o tom, že by účast při popravě kacířů byla záslužným a ve víře posilujícím skutkem. Alespoň zakazuje se jím, a to zajisté z důvodů čistě výchovných, jakákoliv účast na veřejných divadlech, hrách, vyraženích a popravách odsouzenců a toliko výjimkou dovoluje se přítomnost při veřejném trestání kacířů.

Proč se tak stalo, vysvětluje historik Pachtler následovně: „Přirozeným důsledkem této přítomnosti, t. j. přítomnosti mladých duší při popravách kacířů měla býti zajisté hrůza před podobným skutkem či odpadem. A tu zajisté, připomeneme-li si učení katolické církve o hříchu kacířství a uvážíme-li časové poměry v letech 1581 až 1599, kdy „Ratio studiorum“ byla složena, totiž dobu všeobecného odpadu od církve, po-

⁷⁰⁾ T. j. „Nechť není jim dovoleno docházeti (se účastniti) k veřejným divadlům, komediím, hrám a k popravování zločinců, leč snad kacířů.“

⁷¹⁾ T. j. „Mimořádní (externí, kdož nezůstávají uvnitř v ústavě) posluchači Tovaryšstva Ježíšova.“

chopíme snadno, proč právě v ten čas dovolovala se výjimkou účast mládeže při trestání tak velikého hříchu a proč její dovolení bylo pojato do studijního řádu. Vždyť i světská moc totéž dovolovala a proto jesuité nemohli se odvážiti zakazovati, co státy dovolovaly. A nebyly to jenom státy katolické, jež toto dovolovaly, ale i protestantské.“⁷²⁾

Ostatně, když r. 1832 došlo v Tovaryšstvu Ježíšovu k novému přezkoušení studijního řádu, komise úkolem tím pověřená, poznamenala při onom odstavci: „Slova tato (jimiž dovoluje se účast při veřejném trestání kacířů) budtež vynechána, poněvadž v mnohých krajinách by se stala kamenem úrazu.“⁷³⁾ Byla-li však přece v Institutu dále ponechána, stalo se tak, jak dí Duhr, na památku toho, co v původním Institutu se obsahovalo, byť platnost toho již dávno zmizela. Proto také v Institutu uvádí se i zrušovací breve celého řádu, vydané od Klementa XIV. z r. 1773 a jiné věci. Mimo to přezkoušení studijního řádu jesuitského, určené r. 1832, posud pro různé překážky nebylo skončeno a samozřejmě tedy také ani generální kongregací schváleno. A to bylo hlavní příčinou, že ono záhadné místo posud v Institutu se nalézá, ač nikdo jím se neřídí . . .⁷⁴⁾

⁷²⁾ Sr. „Ratio studiorum“, t. j. „Studijní řád“, IV., 503.

⁷³⁾ Původní text zněl: „Expunguntur haec verba („nisi forte haereticorum“), quia offenderent in variis regionibus.“

⁷⁴⁾ „Studienordnung“, t. j. „Studijní řád“ 271 a 23.

Dále o popravách kacířů v Římě, kdež dle spisů protestantských toliko v letech 1535 až 1610 jedenácte mužů pro své náboženské přesvědčení mělo podstoupiti smrt upálením, sluší uvážiti, co napsali Dr. Majunke, Dr. Burg a j., dle nichž zevrubný výčet kacířských poprav v Římě, provedených však mocí státní bez jakékoliv pomoci církevní, nedá se naurčito zjistiti. Víme pouze, že tam ohněm nebo mečem zhy-nuli: r. 1155 Arnold z Brescie, r. 1533 Giovanni Mollio, r. 1558 Gianlodovico Pasquali, r. 1567 Pietro Carnesechi, r. 1570 Antonio Pa-leario, r. 1588 Bartolomeo Bartocci a 8. února r. 1600 Giordano Bruno, při němž a jeho pro-cesu na každé stránce vícekrát se můžeme pře-svědčiti, jak svědomitě bylo tehdy proti kacířům postupováno a vše zkoušeno, aby nemusilo se přikročiti k ostrému znění zákona, t. j. k vydání odsouzeného mocí světské.⁷⁵⁾

Z toho uzavírá Dr. Majunke . „Sedm poprav kacířů, vykonaných mocí světskou v Římě, v době pěti století svědčí jasně, jak právě církev až úzkostlivě usilovala o odstranění smrti pro pouhé kacířství. Že se jí to nepodařilo, nespadá k její vině. Vždyť v době, kdy poprav tyto v Římě se staly, Řím v ohledu vlády světské podléhal císa-řům říšskoněmeckým a v době, kdy papežové sami Římem i v ohledu světském vládli, t. j. od

⁷⁵⁾ Sr. „Geschichtslügen“, t. j. „Lži v dějinách“, vydaných v Paderbornu r. 1902 na str. 77, nn. a „Kontroverslexikon“, d. c., 290, 488.

VIII.—XII. století není znám ani jediný případ usmrcení kacíře na území římském, ježto i Arnold z Brescie vytrpěl svůj trest z rozkazu a u přítomnosti císaře Bedřicha Barbarosy. Podobně nevíme o smrti kacířů v Římě v dobách XIII., XIV., XV., XVIII. a XIX. věku, kdy znovu světská vláda v městě tomto papežům náležela.“ A sám protestantský list „Vossische Zeitung“ z r. 1896 v č. 121 píše: „Jest pravdou, že popravy kacířů poměrně oproti jiným zemím v Římě velmi zřídka se děly.“⁷⁶⁾

Konečně o dragonádách zvláště v českém liberálně-protestantském tisku nejednou bývá tvrzeno, že tyto byly výmyslem jezuitských pobělohorských misionářů za tím účelem, aby trýzní a soužením byli čeští protestanté a husité uvedeni do lůna katolické církve. A přece nic tolik neodporuje dějinné pravdě jako právě připomenutý názor, poněvadž ve skutečnosti použití vojska při záležitostech náboženských je vynálezem protestantským.

Jakmile totiž na míru augsburském byla uzákoněna zásada: „Čí země, toho i víra,“ protestantští vládcové německí bez ostychu nařizovali všem svým katolickým poddaným, aby do určité doby přijali jich víru. Kdož tak neučinili, propadli různým trestům, jako na př. konfiskaci majetku, peněžitým pokutám, různým dávkám a

⁷⁶⁾ Sr. „Geschichtslügen“, d. c., 77 a 79.

p., jež zase do stanovené lhůty měly býti odvedeny. Váhali-li však katolíci i po této lhůtě se zaplacením pokut anebo odvedením dávek, bývalo jim do stavení a na nemovité majetky vloženo vojsko, jež tak dlouho u nich pobýlo a různým způsobem je týralo, až buďtito stali se protestanty anebo učinili pokutě zadost. Ale sotva tak učinili, následovaly nové tresty a týrání počalo znovu. Tak tomu bylo zejména v Anglii za krvežíznivé Alžběty v letech 1558—1603, v Německu na více místech a i v západních Čechách na protestantských statech Schlikovských.⁷⁷⁾

Proto, když Ferdinand II. r. 1620 na Bílé hoře zvítězil a z důvodů politických umínil si netrpěti v Čechách protestantů vůbec, nastoupil stejný způsob při provádění svého plánu, jehož užívali před ním protestanté v domněnce, že k němu má plného práva ječnak z důvodu zásady: „Čí země, toho i víra“ a jednak, zejména po době vestfálského míru, z důvodu právního, ježto z míru tohoto za souhlasu všech protestantských mocností vyjmuti byli čeští protestanté a husité, tak že nikdo více nebyl v Čechách oprávněn hlásiti se k jinému vyznání než katolickému.*)

Církev ovšem nikdy násilností při uvádění jinověrců do svého lůna neschvalovala. Proto také

⁷⁶⁾ Sr. Janssen, d. c., V., 618 a jinde.

*) Tak výslovně uvádí protestantský právník P. Hinschius ve článku o míru vestfálském, uveřejněném v „Reální encyklopaedii pro protest. bohosloví a církev“, XXI., 160—176.

neschválila dragonád, ale opakem proti nim protestovala, a to jak ústy arcibiskupa Harracha a jiných duchovních hodnostářů, tak i samých papežů. Vždyť známo jest slovo papeže Innocence XI., jenž o dragonádách Ludvíka XIV. ve Francii proti hugenotům zřejmě prohlásil, že Kristus Pán takovéto metody při obracování na víru neužíval a že lidé mají se do kostelů uváděti, t. j. dobrovolně mají tam přicházeti, ale nemají se do nich vleknouti.⁷⁸⁾

Z těchto důvodů ve spisku: „Katolická církev“ od biskupa dr. Gföllnera se praví: „Byly dragonády oprávněny? Nebyly, ač dělo se při nich jenom to, co dříve konali protestanté ve všech zemích, když katolíky k odpadu nutili, jako na př. za královny Alžběty v Anglii, dále Irsku, v Německu, Švédsku a Norvéžsku, . . . Schválila někdy církev dragonád? Neschválila. Proč tedy se jí od protestantů vyčítají? Aby mohl svět házet kamením po té, již v pravdě nezná . . .⁷⁹⁾

A slovy těmito mohu zakončiti, neboť opravdu mimokatolický svět jenom z neznalosti vrhá se na církev. Vždyť, ačkoliv všemi vážnějšími dějepisci stále bylo zdůrazňováno, že v době Husově „celý svět žil v naprostém přesvědčení, že kacír,

⁷⁸⁾ Sr. Ranke: „Die röm. Päpste“, t. j. „Římští papežové“, 2. vyd., III., 169 a článek o hugenotech v „Kirchenlexikon“ V., 368—369.

⁷⁹⁾ D. c., 179—180.

jehož zatvrzelost v bludu byla prokázaná, musí skončiti na hranici“ a že „od dob zákonů Bedřicha II. z r. 1231 a 1238 bylo upálení všeobecně uzákoněným trestem pro zatvrzelé kacíře,“⁸⁰⁾ přece za smrt mistrovu činí se zodpovědnou církev a ačkoliv v době po míru augsburském protestantská knížata násilím odkatoličovala své poddané, týrala je ubytováním vojska, konfiskací majetku, vyháněním ze země a všemi těmi způsoby, jichž později po bitvě bělohorské bylo světskou mocí použito v Čechách proti protestantům a husitům za odporu katolické církve, přece dle liberálně-falešných názorů české veřejnosti vším tím vinna byla a je církev, ta, která nikdy ani jediného kacíře nepotrestala smrtí vůbec a která vždy u mocných tohoto světa, t. j. u králů, císařů a vladařů upřímně se přimlouvala za plnění velikého zákona lásky, příkazu ičího šlechtnost, velikomyslnost a dobrotu i k odpůrcům víry a kacířům . . .

⁸⁰⁾ Sr. Michael, d. c., II., 340 a Hergenröther: „Katol. církev . . .“ d. c., 577.

V „Hlasech Svato- václavských“

Číslo 2. a 3. **Uhelná otázka.** (*Vrba. R.*)

Číslo 4. **Nezlehčujte kněze.** (*L. † 4.*)

Číslo 6. **Socialní úkoly samospráv. sborů.**
(*V. H.*) V ročníku II. :

Číslo 4. **Kterak působí kongregace.** — Řeč
preláta Dr. *H. Zschokke*, pronesená v rakouské panské
sněmovně dne 20. prosince r. 1901.

Číslo 1. **Soc. postavení ženy.** Social. úvaha od R. S

Číslo 2. **O sv. růženci.** K poučení a vysvětlení
podává Prokop Zaletěl. — Číslo 3.: **Komenský a
jeho oslavovatelé.** Podává Liga † 4.

Ročník VI. Číslo 1.: Proti heslu: **Pryč od Ríma.**

Podává L. † 4.

Číslo 2.—6. **Budme na stráži!** Řeč Jos. Fabiana.
— Nádražní misie od V. Hálka.

Ročník VII. Číslo 1.: **Škola a náboženství.** Pastýř-
ský list Jeho Eminence a **Několik rad rodičům.**

Číslo 2.—6. **O uzdraveních u Panny Marie
Lurdské.** Píše L. † 36 a **Na besedě u sta-
řenky Součkové.**

Ročník VIII. Číslo 1: **Jak je v království če-
ském postaráno o osiřelou a zanedba-
nou mládež.** Referát Dra. Rožánka.

Číslo 2.—5. **Na svatbě.** Napsal Fr. Klíma.

Číslo 6. **Jak pečovala církev v klášteřích
o řemesla.** Napsal V. K. Peer.

Ročník IX. Číslo 1.: **Dekret Kutnohorský** (18. ledna
1409.) Píše Václav Lefler, far. ve Vojkově.

Číslo 2—6. **Z volebních zápasů.** Napsal B. B.
Nuselský.

Ročník X. Číslo 1.—2. **Galileo Galilei a jeho
spor s církví a Co vytrpí misionáři.**

Dopis P. A. Formera. — Číslo 3—4.: **Sv. Václav jako vládce země české.** Napsal T. Jos. Jiroušek. — **Několik statí o Volné myšlence.** Podává Dr. Fr. Klobouk.

Číslo 5.—6. **Manželství — svátost.** Podává Ant. Ježek. — **Escorial a Filip II.** Píše Ignát Zháněl. — **Mravnost dle universitního profesora.** L. i 7.

Ročník XI. Číslo 1. **Zaopatřování s obtížemi čili jeden den života kněze ve smíšeném území.** — Číslo 2.—4.: **O božské Prozřetelnosti.** Osm populárně apologetických rozprav. Napsal Jan Fährnich, farář v Krnsku.

Roč. XII. č. 1.—2. **Fráse a okřídlená slova falešných proroků.** Volně dle F. X. Wetzela spracoval Jan Fährnich, farář v Krnsku.

Roč. XII. č. 3.—6.: **Cena náboženství.** Napsal Ant. Ježek.

Roč. XIII. čís. 1.—3.: **Boj křesťanství s pohanstvím.** Mosaikový obraz z I. stol. v Římě Sestavil Fr. Jirásko.

Roč. XIII. č. 4—6. **Poučení pro vystěhovalce do Ameriky.** Sestavil Vlast. Hálek; **O naukách modernistů,** píše V. Lefler.

Roč. XIV. č. 1.—3. **Tři zradná hesla.** Podává Jos. Fabian

Čís. 4—6. **Al. Dostál.** od Msgra Th. Dr. Rud. Zháněla.

Roč. XVI. č. 1.—3. **Josef Ehrenberger.** Sestavil Al. Dostál.

Čís. 4.—6. **Po stopách prozřetelnosti Boží** Napsal Jos. Hronek **Zena a církev.** Napsal Ant. Ježek.

Roč. XVII. č. 1.—4. **Tomáš Škrdle.** Napsal Tomáš Jos. Jiroušek.

Čís. 5.—6. **● sv. Václavu.** Napsal J. Fabian.

Roč. XVIII. č. 1.—6. **Zpověď záchrana v bou-
ři života.** Napsal Jan Fährich.

Objednávky vyřizuje a předplatné přijímá :

administrace družstva Vlast
v Praze, Žitná ulice čp. 570-II.

Vychází v sešitech měsíčně. Cena 3 Kč.

České duchovní řády

za rozmachu husitské bouře.

**Příspěvek k dějinám náboženské a sociální
revoluce XV. století v zemích českoslov**

Napsal V. O. Hlošina.

Objednávky vyřizuje administrace Družstva

Vlast, Praha II., Žitná ul. 570.

Jak jest možno černocho proměnit v bělocha?
Dětská činohra ve prospěch černošských misí.
Cena 40 haléřů.

Hlas Boží Nábož. činohra o 1 jed. Cena Kč 1.50
Zaida černošská dívka. Lidové drama v pěti
dějstvích od M. T. Ledóchowské. Cena 2 Kč.

Paří Ginevra. Symbolicko scénická báseň o třech
dějstvích s proslovem. Napsal Jan Voborský.
Kvart, str. 124, nádherná úprava. Cena 8 Kč.

Opuštěný pastýř. Dramatická báseň o předešlé a
třech dějstvích. Napsal Jan Voborský. Velká
osmerka, 60 str., vkusná úprava. Cena 6 Kč.

**Čtvrté přikázání aneb Cti otce svého i matku
svou.** Z němčiny přeložil Dr. Ant. Šilha. —
Cena Kč 4.40.

Chrt, lidová hra o 3 jedn., dle Václ. Koscáka,
upravil Loučenský. Kč 4.

Slečinka z lazaretu. Lidová hra o pěti
jednáních. Zpracoval dle povídky B. Melanové
Fr. Sobotka-Jablonecký. Cena K 4 —.

NOVINKA!

NOVINKA!

Právě vyšla

nová divadelní hra

„Čtvrté přikázání“

aneb

„Cti otce svého i matku svou.“

Drama o čtyřech jednáních.

Napsal Ludvík Anzengruber, přeložil Dr. Ant.
Šilha. Cena Kč 4.40.

Tato výborná hra, vzatá z velkoměstského
života, ukazuje, kam vede špatná výchova
dítěte a špatný příklad. Sehrána s porozumě-
ním poučí a pobaví. — Objednávky přijímá

DRUŽSTVO VLAST, Praha II., Žitná 26 II.